

CATRE: SECRETARIATUL GENERAL AL GUVERNULUI

**PROPUNERI DE REVIZUIRE A PROIECTULUI STRATEGIEI GUVERNULUI
ROMANIEI DE INCLUZIUNE
A CETATENILOR ROMANI APARTINAND MINORITATII ROMILOR
PENTRU PERIOADA 2011-2020**

Avand in vedere procedura de adoptare a prezentului proiect, inaintam propunerile organizatiilor rome si nerome semnatare la elaborarea Strategiei Guvernului Romaniei de Includere a Cetatenilor Romani apartinand Minoritatii Romilor pentru perioada 2011-2020(Strategia), continand atat observatii generale, propuneri concrete de modificare a cadrului strategic cat si propuneri privind planurile de actiune ale strategiei si indicatori, tinte.

Documentul inglobeaza propunerile organizatiilor neguvernamentale rome si nerome, activistilor care desfasoara programe, actiuni, studii in beneficiul comunitatilor de romi.

In vederea protejarii si respectarii principiului participarii active a romilor la elaborarea si monitorizarea politicilor publice care ii privesc, organizatiile semnatare au urmarit colectarea opiniilor si recomandarilor cu privire la proiectul de Strategia tuturor organizatiilor si activistilor romi interesati prin intalniri de lucru tematice cu organizatii rome si nerome cu expertiza pe un domeniu, dar si consultari cu organizatii ale romilor, organizatii de drepturile omului, organizatii cu expertiza pe politici publice.

I. PREAMBUL

Avand in vedere cele 10 Principii comune privind Includerea romilor stabilite la prima intalnire a Platformei pentru romi din 29 aprilie, 2009 respectiv:

1. Politici constructive, pragmatice si nediscriminatorii
2. Vizarea explicita, dar nu exclusiva a romilor
3. Abordarea interculturala
4. Vizarea abordarii integratoare
5. Constientizarea dimensiunii de gen
6. Transferul politicilor bazate pe dovezi
7. Utilizarea instrumentelor Uniunii Europene
8. Implicarea autoritatilor regionale si locale
9. Implicarea societatii civile
10. Participarea activa a romilor

Luand in considerare instrumente juridice internationale si nationale mentionate in Strategie, dar si:

- Conventia Internationala privind Eliminarea tuturor formelor de Discriminare Rasiala;
- Conventia Europeana a Drepturilor Omului, ratificata de Romania prin Legea nr. 33/1994;
- Carta Europeana a Limbilor Regionale sau Minoritare adoptata, de catre statele membre ale Consiliului Europei, la Strasbourg, la 5 noiembrie 1992 si intrata in vigoare la 1.03.1998;
- Ordonanta 137/2000, republicata, privind prevenirea si sanctionarea tuturor formelor de discriminare

In vederea respectarii criteriilor stabilite de Comisia Europeana in Comunicarea „Un cadru UE pentru strategiile nationale de integrare a romilor pana in 2020”, din aprilie 2011

Tinand cont de prevederile *Strategia pentru o reglementare mai buna la nivelul administratiei publice centrale 2008 – 2013*ⁱ si in egala masura de HOTARAREA Nr. 775 din 14 iulie 2005 pentru aprobarea *Regulamentului privind procedurile de elaborare, monitorizare si evaluare a politicilor publice la nivel central*ⁱⁱ

Constientizand ca politicile in vigoare la nivel national de asigurare a calitatii si de promovare a incluziunii populatiei rome nu au avut succes si ca exista o perceptie comuna, substantiala asupra faptului ca nu s-au imbunatatit in ultimele doua decenii conditiile de viata si de munca ale romilor, asa cum este mentionat si in Documentul de lucru al Comisiei din 2007;

Tinand seama ca politicile in vigoare nu acorda atentie diversitatii populatiei rome si nu reflecta realitatile si diversitatile europene in ceea ce priveste minoritatile si alte grupuri vulnerabile, persoanele cu dizabilitati si femeile din etniile minoritare;

Luand in considerare ca institutiile UE, guvernele nationale si societatea civila au avut in ultimele decenii activitati mai degraba fragmentate care au vizat doar cateva aspecte din multiplele probleme cu care se confrunta romii sau au fost actiuni ad-hoc;

Constientizand nevoia elaborarii unui document care sa aiba la baza principiul participarii: pentru romi, impreuna cu romii si trebuie sa urmeze principiul egalitatii de sanse in actiunile care vizeaza nevoile femeilor si ale copiilor, formulam urmatoarele propuneri:

II.A. PROPUNERI CHEIE PRIVIND STRATEGIA PROPUSA DE GUVERN

Organizatiile si persoanele semnatare considera ca proiectul Strategiei trebuie sa adauge o serie de elemente cheie pentru formularea unui punct de referinta national, astfel incat acest document sa devina realmente un document de politica publica asumat cu responsabilitate de statul roman.

Este esential ca textul Strategiei trebuie sa urmareasca obiectivul Secretariatului General al Guvernului (SGG) de a imbunatatii calitatea reglementarilor, prezentat in *Strategia pentru o reglementare mai buna la nivelul administratiei publice centrale 2008 – 2013*.

Asa cum subliniaza si SGG, calitatea fundamentarilor reglementarilor in Romania are „in continuare de suferit mai ales in ceea ce priveste elaborarea variantelor de solutionare a problemelor care determina elaborarea reglementarilor, evaluarea impactului economic, bugetar si social, elaborarea indicatorilor de performanta, monitorizarea si evaluarea ulterioara a reglementarilor⁷, precum si precaritatea informatiilor referitoare la modul de derulare a procesului de consultare.”

In vederea respectarii acestor standarde stabilite de Guvernului Romaniei, propunem urmatoarele:

1. Realizarea unei **evaluari a Strategiei incheiate in 2010**, care sa includa criteriile de evaluare ale unei politici publice stabilite de Guvernul Romaniei (Hotarare Nr. 775 din 14 iulie 2005 pentru aprobarea Regulamentului privind procedurile de elaborare, monitorizare si evaluare a politicilor publice la nivel central), respectiv:
 - a) masura in care rezultatele implementarii politicilor publice corespund cu cele stabilite in etapa de formulare a politicilor publice;
 - b) raportul dintre costurile obtinerii rezultatelor si cele preconizate in etapa de formulare a politicilor publice si precizate in strategia de implementare;
 - c) respectarea continutului activitatilor si a termenelor stabilite in planul de actiune.

Evaluarea generala a proiectului de strategie trebuie sa aiba la baza un element fundamental, anume capacitatea politicilor implementare de a produce schimbari pozitive si substantiale in viata de zi cu zi a comunitatilor de romi din Romania. De altfel, aceasta este si concluzia pe care o adopta Comisia Europeana in comunicarea sa din 5 aprilie 2011).

2. Capitolul „**Introducere**”: nu este descris procesul decizional care a dus la elaborarea prezentei strategii. Guvernul s-a limitat la a reitiera o serie de recomandari ale evaluarii din 2009, „Strategia nationala de imbunatatire a situatiei romilor: Vocea comunitatilor”, in cadrul capitolului „Descrierea problemei”, fara a descrie procesul prin care Strategia 2011-2020 ar fi fost elaborata pe baza concluziilor evaluarii mentionate, sau a oricarei alte evaluari asumate public de catre Guvern.
3. Adoptarea strategiei prin lege
 - a) La cap. IV, pct. 1 propunem eliminarea termenului “culturala” din sintagma “incluziune socio-economica si culturala”;
Sintagma “incluziune culturala” este cel putin ambigua si se regaseste pe intreg parcursul documentului. Raportat la utilizarea acestei sintagme in relatie cu o anumita comunitate etnica, sintagma poate conduce la interpretari cu caracter asimilationist, conferind posibilitatea deturnarii eforturilor Guvernului Romaniei de incluziune a romilor in sensul asimilarii acestora intr-o maniera neconforma cu legislatia nationala si internationala in materie. Drept urmare, apreciem ca se

impune modificarea sugerata in scopul eliminarii oricarei posibilitatii de interpretare a strategiei propuse spre adoptare in sensul asimilarii romilor;

4. Capitolul „**Grup tinta**”: necesita revizuire in sensul celor stabilite de *Regulamentul privind procedurile de elaborare, monitorizare si evaluare a politicilor publice la nivel central*, respectiv:

- Beneficiarii trebuie sa fie identificati si descrisi, luandu-se in considerare toate caracteristicile socio-economice relevante. Pentru toate categoriile de beneficiari trebuie prezentate date si estimari statistice atunci cand sunt disponibile;
- Beneficiarii pot fi caracterizati de mai multi indicatori: gen, grupe de varsta, nivel de educatie, profesie, mediul de rezidenta, zona geografica, statut economic, etnie etc.;
- Beneficiarii directi sunt acele categorii de persoane care constituie grupul-tinta al politicii publice ;
- Se mentioneaza beneficiarii indirecti, cum ar fi: familiile, in cazul in care politica publica are in vedere un membru al ei, sau comunitatile/localitatile, in cazul in care mai multe persoane beneficiaza de acea politica publica.

Este esential sa se precizeze clar ce date demografice sunt luate in considerare: cele oficiale indicate de recensamantul populatiei din 2002 sau cele neoficiale estimative, dar si sa se descrie categoriile de beneficiari directi si indirecti, incluzand date si estimari statistice. De asemenea, Comisia Europeana solicita statelor membre in Comunicarea din aprilie 2011, punctul 4, pag 8 „*Sa identifice, acolo unde este relevante, micro-regiunile dezavantajate sau cartierele segregate, in cadrul carora comunitatile sunt cel mai mult private, folosind indicatori socio – economici si teritorialii deja disponibili (e.g. nivel de educatie foarte scazut, lipsa angajarii pe termen lung, etc)*”

Conform statisticilor oficiale (date INS 2002) romii reprezinta al treilea grup etnic din Romania, dupa romani si maghiari. In 2002, data ultimului recensamant 535.140 de persoane s-au identificat ca fiind de etnie roma, ceea ce reprezinta 2,47% din totalul populatiei la acea data.

Totusi, majoritatea cercetatorilor considera datele de recensamant ca fiind lipsite de acuratete in ce priveste colectarea datelor despre etnicii romi. Motivul este simplu: identitatea de rom/ tigan este una stigmatizata negativ si de multe ori romii prefera sa nu isi declare afilierea etnica.

Tabel 1. Populatia in functie de apartenenta etnica 1930-2002

An	Populatia totala	Grupuri etnice					
		Romani	Maghiari	Romi		Germani	Altii
1930	14,280,729	11,118,170	1,432,459	242,656	1.70%	633,488	853,956
1956	17,489,450	14,996,114	1,587,675	104,216	0.60%	384,708	416,737
1966	19,103,163	16,746,510	1,619,592	64,197	0.34%	382,595	290,269
1977	21,559,911	18,999,561	1,713,928	227,391	1.05%	359,101	259,910

	0	5		8	%	9	
1992	22,810,03	20,408,54		401,08	1.76	119,46	
	5	2	1,624,959	7	%	2	255,985
2002	21,680,97	19,399,59		535,14	2.47		
	4	7	1,431,807	0	%	59,764	254,666

Sursa: INS

Incepand din 1992 au fost cateva incercari de a realiza o estimare a numarului de romi din Romania. In 1998 in cadrul cercetarii realizate de catre Institutul de Cercetare a Calitatii Vietii (Zamfir si Zamfir, 2001) numarul estimate al romilor a fost de 1.515.000 (auto-identificare), ceea ce reprezenta 6,9% din populatia tarii.

Cercetarea “Roma Social Mapping: Targeting by a Community Poverty Survey” comisionata de catre World Bank si realizata pentru Guvernul Romaniei (Agentia Nationala pentru Romi) in 2005 a folosit o metodologie inovativa pentru strangerea datelor care permite cercetatorilor sa realizeze o mai buna estimare a numarului celor cu o mai mare probabilitate sa se auto-identifice ca romi. Rezultatul este: un minim de 730.000 persoane, o medie de 850.000 si un maxim de 970.000.

In prezent majoritatea cercetatorilor si factorilor de decizie considera ca estimarea populatiei de romi este intre 80.000 si 1.000.000. Comisia Europeana in Cadrul UE pentru strategiile nationale de integrare a romilor pana in 2020 estimeaza ca numar minim 1.200.000 persoane, maxim 2.500.000 si mediu 1.850.000.

5. **Indicatorii** din proiectul Strategiei sunt formulati ca obiective. („Scaderea inegalitatii sociale/economice”; „Cresterea accesului la scoala a fetelor rome”; „Constientizarea personalului medical asupra accesului non-discriminator la serviciile de ingrijire medicala” etc.). Strategia trebuie sa includa indicatori masurabili, specificandu-se si procedura de masurare.
6. In ceea ce priveste continutul capitolului „**Descrierea problemei**”, informatiile furnizate sunt insuficiente si nu sunt corelate in intregime cu obiectivele Strategiei. Nu este descrisa o situatie initiala, ceea ce va determina imposibilitatea unei evaluari ex-post.

Propuneri pentru definirea problemei:

Situatia socio-economica

Situatia socio-economica a marii majoritati a romilor din Romania este dificila, iar saracia predomina, riscul fiind de trei ori mai mare decat pentru alte grupuri etnice. Multe dintre comunitatile de romi se confrunta cu o rata foarte crescuta a somajului – neincadrarii in munca (28% conform datelor de la recensamantul din 2002), venituri foarte mici, lipsa pregatirii profesionale (calificari recunoscute), un nivel foarte scazut al educatiei (consecinta a participarii si performantelor scazute), conditii de locuire precare si acces dificil la serviciile publice. Situatia in mediul rural a comunitatilor de romi este si mai dificila pentru ca acestor problem li se adauga lipsa terenurilor cultivabile si a actelor

de proprietate asupra terenurilor unde sunt construite casele. Marea majoritate a romilor in mediul rural muncesc cu ziua fara a beneficia de o sursa de venit stabila si constanta.

Romii continua sa fie subiect de discriminare in ceea ce priveste accesul la serviciile publice, piata muncii si prezentarea in mass media, aceste atitudini fiind intretinute de stereotipuri negative si prejudecati inradacinate in mentalitatea publica.

Conform urmatoarelor cercetari - Barometrului Incluziunii Romilor (Badescu & al., 2006, Fundatia Soros Romania), Incluziunea Sociala (Fleck & Rughinis, Agentia Nationala pentru Romi, 2007) si Atitudini fata de Munca (Comsa & al., 2008, Fundatia Soros Romania) – aduc in atentie faptul ca romii sunt concentrati in special in mediul rural ceea ce reduce cu mult accesul la servicii. Indicatorii accesului la servicii (ex. starea drumurilor, mijloacele de transport catre alte destinatii) si existenta si calitatea serviciilor in zonele unde locuiesc romii au valori mai mici daca facem comparatia cu cele din zonele unde locuieste populatia majoritara.

Locuintele marii majoritati a populatiei rome sunt construite din material precare, multe nu au acces la utilitatile de baza (canalizare, gaz, apa si electricitate) si sunt supra-aglomerate (numarul persoanelor per camera este dublu fata de alte grupuri etnice). O treime din romii din mediul urban si 3% din romii din mediul rural traiesc in locuinte improvizate sau abandonate. Acestor conditii grele de viata se adauga si problemele financiare – veniturile majoritatii etnicilor romi sunt foarte mici, adesea ei nu au nici un venit (aproape jumatate dintre romi nu au avut luna trecuta nici o sursa de venit si una din zece gospodarii nu a avut nici un venit luna trecuta – datele cercetarilor mentionate anterior). Acest fapt explica de ce aproape jumatate dintre gospodariile romilor au datorii si pentru multe familii suma imprumutata este mai mare decat venitul lunar.

Nu exista date relevante din punct de vedere stiintific despre modul in care criza economica a afectat acest segment de populatie, dar studiile arata ca persoanele cu venituri reduse au fost si sunt cele mai afectate, iar marea majoritate a romilor se incadreaza in aceasta situatie. Deci, se poate trage concluzia ca situatia sociala si economica a marii majoritati a etnicilor romi sa se fi deteriorat fata de anii precedenti ca si consecinta a starii de criza care a afectat tara.

Conform datelor recensamantului populatiei din 2002ⁱⁱⁱ 41% dintre romii declarati (care s-au auto-identificat ca romi) erau muncitori calificati in agricultura, piscicultura si silvicultura si 31% intrau la categoria muncitori necalificati, maistrii, tehnicieni si asimilati, fata de 25% si respectiv 7, 8% pentru romani si maghiari. Totodata, in timp ce maghiarii, spre exemplu, sunt proportional reprezentati in majoritatea grupelor de ocupatii, romii sunt subreprezentati in special in randul legislatorilor, ai specialistilor cu ocupatii intelectuale, tehnicienilor si functionarilor. Aceasta situatie este sustinuta atat de situatia precara a analfabetismului in randul populatiei roma cat si de gradul scazut de scolarizare. („L@EGAL 2 – investitie europeana pentru viitorul romilor din Romania”, POSDRU/70/6.2./S/30873^{iv})

Aceste date scot in evidenta aspectele legate de capcana dependentei si inegalitatea accentuata intre femeile si barbatii romi, dar si alte situatii conjuncturale precum lipsa

modelelor etnice de succes prin educatie. Urmarile acestei situatii se observa in toate celelalte domenii ale vietii comunitatilor de romi: de la tipul ocupatiilor celor mai frecvente, la rata mare a somajului sau analfabetism (25,4%, fata de 1,4% din minoritatea de maghiari, sau 5,7% din minoritatea de ucrainieni) si starea sanatatii si a locuirii. Totodata, nivelul scazut al educatiei persoanelor roma fata de romani sau alte minoritati nationale constituie una din principalele obstacole in insertia romilor pe piata muncii, alaturi de discriminare si segregare. Conform datelor recensamantului din 2002, se poate observa ca 34,3% din romi nu au absolvit nici un nivel de scolarizare in timp ce 35,8% au absolvit invatamantul primar si 23,3% au terminat doar ciclul gimnazial. („L@EGAL 2 – investitie europeana pentru viitorul romilor din Romania”, POSDRU/70/6.2./S/30873^v)

Indiferent ca este vorba despre cautarea unui loc de munca sau chiar despre locul de munca, discriminarea etnica pe piata muncii are cel mai mare impact asupra populatiei UE. 38% dintre cei care isi cauta un loc de munca au fost discriminati in ultimele 12 luni. Pe ultimul loc in topul primelor zece cazuri de discriminare la locul de munca se numara romanii din Italia^{vi}. Comparativ cu situatia la nivel european, romii din Romania inregistreaza unele dintre cele mai mici rate ale participarii la piata muncii, dar au un comportament proactiv de insertie pe piata muncii: 30% au avut o munca platita in ultimii 5 ani^{vii} si 35% dintre ei si-au cautat un loc de munca in ultimii 5 ani. Statutul pe piata muncii in functie de gen a romilor din Romania este urmatorul: lucreaza sau sunt angajati pe cont propriu 25% dintre barbati si 12% dintre femei; sunt someri 13% dintre barbati si 1% dintre femei; sunt casnici/munca neplatita 14% dintre barbati si 71% dintre femei si sunt non-activi 48% dintre barbati si 17% dintre femei.^{viii} („L@EGAL 2 – investitie europeana pentru viitorul romilor din Romania”, POSDRU/70/6.2./S/30873^{ix})

Venituri si saracie

Baza de date PROROMI (cercetarea Incluziunea Sociala, Fleck & Rughinis, Agentia Nationala pentru Romi, 2007) arata ca 60% din totalul comunitatilor de romi sunt sarace, aproape jumatate dintre romi nu au nici un venit. Cea mai importanta sursa de venit in cazul romilor se dovedeste a fi ajutoarele sociale.

Densitatea locuirii este mai mult decat dubla pentru gospodariile de romi, iar lipsurile foarte mari comparative cu populatia majoritara:

- 15% dintre gospodariile de romi nu au electricitate, in comparatie cu 2% pentru ne-romi;
- 36% dintre gospodariile de romi trebuie sa isi aduca apa din afara curtii, in comparatie cu 9% pentru ne-romi;
- 53% dintre romi au frigider in casa, comparative cu 92% dintre ne-romi.

Unul dintre indicatorii relevanti pentru saracia extrema este experienta foamei – aproximativ 60% dintre capii gospodariilor roma au declarat ca cel putin o data in ultima luna, cineva din gospodaria lor s-a dus la culcare flaman pentru ca el / ea nu avea suficiente alimente, comparativ cu 12% din respondentii ne-romi.

In ceea ce priveste copiii romi intre 1 si 14 ani, 53% dintre acestia traiesc in gospodarii care nu isi pot permite o pereche de pantofi pentru fiecare dintre ei, comparative cu 15%

dintre cei ne-romi; si 53% dintre copiii romi traiesc in gospodarii care nu isi pot permite o haina groasa de iarna pentru fiecare dintre ei, in comparatie cu 13% dintre copiii ne-romi.

Sanatate si speranta de viata

Studiile de caz indica faptul ca familiile de romi sunt adesea afectate de catre bolile saraciei. Lipsa apei potabile, locuinte supra-aglomerate si venituri foarte mici sunt factori care cresc riscurile de imbolnavire. Obiceiurile nesanoase de alimentatie si dependenta de fumat, isi faca simtita prezenta atat in ceea ce ii priveste pe romi si cat si pe non-romi.

In cazul sistemului de sanatate din Romania pacientii romi sunt impovarati de dezavantaje multiple, in interactiunile lor cu personalul medical si alte organizatii: multi dintre ei sunt saraci, analfabeti functionali, fara conexiuni. Toate aceste dezavantaje limiteaza accesul in sistemul de sanatate, afecteaza calitatea asistentei medicale, precum si starea lor generala de sanatate.

In timp ce 43% dintre romi sunt sub 16 ani, mortalitatea infantila este in crestere de pana la 40%, potrivit unui raport publicat de catre Salvati Copiii Romania in anul 2006. Speranta de viata a romilor este de zece ani mai mica decat a cetateanului roman mediu.

Institutia mediatorilor sanitari a atenuat, intr-o anumita masura, problemele de acces cu care se confrunta romii - in acelasi timp a adus in atentie cresterea preocuparilor legate de dependenta pacientului si confuzia responsabilitatilor intre medici si mediatori. De asemenea, este de asteptat ca interventia lor va avea, de asemenea, efecte pozitive indirecte in ceea ce priveste intelegerea reciproca intre pacientii romi si medicii non-romi, o mai buna informare in randul pacientilor romi potential, precum si producerea de informatii relevante si de feed-back pentru factorii de decizie politica.

7. Strategia trebuie sa includa referinte concrete la **resursele financiare planificate** pentru implementarea planurilor de actiune de la bugetul de stat . Textul strategiei contureaza mai degraba ideea angajarii principale a resurselor externe, in detrimentul contributiilor bugetare. Consideram necesara identificarea surselor bugetare in mod explicit in cadrul planurilor de actiune prezentate de guvern, conform art . 7 din *Regulamentul privind procedurile de elaborare, monitorizare si evaluare a politicilor publice la nivel central (Pentru fiecare varianta se precizeaza bugetul estimat pentru implementarea ei)* si conform criteriilor stabilite de CE prin Comunicarea^x din aprilie 2011, punctul 14 , pag 8 (*Alocarea resurselor financiare suficiente din cadrul bugetelor nationale, care vor fi suplimentate, atunci cand este adecvat, de fonduri internationale si ale UE*).
8. Strategia nu aduce solutii noi fata de HG 430/2001 sau de initiativele care sunt deja in curs, in sensul in care trebuie sa ia in calcul si sa include solutii concrete pentru depasirea unora dintre problemele intalnite in cursul implementarii HG 430/2001. De exemplul, capacitatea administrativa a ANR a fost evaluata ca fiind extrem de defectuoasa, inclusiv in termeni de implementare a fondurilor externe, iar Strategia propune dezvoltarea unui mecanism financiar distinct in gestiunea Agentiei Nationale pentru Romi (grantul acordat prin Programul de Incluziune Sociala, finantat de Banca Mondiala pentru dezvoltarea capacitatii institutionale, redistribuit altor componente, avand in vedere incapacitatea Agentiei Nationale pentru Romi de a gestiona grantul in vederea atingerii scopului acestuia).

De asemenea masurile organizatorice prevazute la capitolul XII, 3 nu includ imbunatatiri, variante de reorganizare a BJR-urilor, Birourilor Regionale ale ANR, expertilor locali pentru romi, luand in considerare lipsa de eficienta, dar si de claritate a sarcinilor acestora la nivel local si regional. Se impun si propuneri noi de reorganizare a Comisiilor Ministeriale pentru romi din Ministerele de resort, care au fost enuntate si in Strategia 2001-2010 si disfunctionale.

9. Actualul proiect trebuie sa include solutii viabile pentru implicarea, responsabilizarea si monitorizarea autoritatilor locale in ceea ce priveste implementarea obiectivelor Strategiei;
10. Strategia trebuie sa includa o mai buna stabilire a institutiilor responsabile pentru implementarea planurilor de actiune. Pentru multe dintre actiunile propuse sunt enumerate o serie de institutii, inclusiv ANR si organizatiile nonguvernamentale. Din punctul nostru de vedere, ANR trebuie sa isi asume rolul de monitorizare a politicilor publice, nu de implementare a tuturor actiunilor incluse in planurile de actiune. Planurile de actiune trebuie sa includa, conform *Regulamentului privind procedurile de elaborare, monitorizare si evaluare a politicilor publice la nivel central, institutia responsabila si persoana de contact*
11. Este necesar ca obiectivele si bugetul Strategiei sa fie aliniate cu prioritatile, politicile si cadrul juridic din plan national, dupa cum urmeaza: cu Strategia fiscal - bugetara pe perioada 2011-2013, cu Programul National de Reforma 2011-2013, cu Strategia de Parteneriat de Tara pentru Romania 2009-2013.
12. Conform HG 870/2006, rezultatele actiunilor trebuie sa evidentieze serviciile/produsele furnizate de institutiile responsabile de implementare. In cadrul capitolului „Rezultatele actiunilor”, Guvernul precizeaza strict rezultatele ample, ale politicii publice, si nu rezultatele actiunilor, cuantificabile.
13. Mecanismul de monitorizare si evaluare trebuie sa fie in sarcina unei alte institutii (SGG, dat fiind faptul ca Agentiei Nationale pentru Romi nu are capacitatea de a indeplini aceste functii, neexistand un mecanism de monitorizare si evaluare a Strategiei pentru romi 2001-2010 si implicit a unor rapoarte periodice de progres realizate de ANR).
14. In cadrul directiilor din Ministerele implicate in implementarea Strategiei sa fie desemnate persoane care sa aiba ca sarcina implementarea planului de actiune al Strategiei pe domeniul respectiv, adaugarea actiunilor stipulate in Strategie la planurile de masuri/strategiile directiei/departamentului sau Ministerului, dar si transmiterea informatiilor privind progresul directiei in implementarea Strategiei. In 2001-2010, in cadrul Ministerelor au fost implicate resurse umane limitate in implementarea Strategiei, de obicei o singura persoana din Minister detinand dosarul Roma.

III.B. OBSERVATII CU PRIVIRE LA PROCESUL DE CONSULTARE

In comunicările emise de către Comisia Europeană pentru o mai bună legiferare se subliniază importanța dialogului cu actorii relevanți în procesul de adoptare a legilor, în sens larg, contribuția acestora fiind indispensabilă^{xi}. Comunicarea Comisiei COM(2001) 428/ European Governance A White Paper, evidențiază rolul important al organizațiilor neguvernamentale în dezvoltarea politicilor.

Comunicarea Comisiei Europene „*An EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020*”, menționează faptul că Statele Membre trebuie să țină cont de dialogul cu societatea civilă romă, cu autoritățile regionale și locale, în elaborarea, implementarea și monitorizarea Strategiei.

Standardele comune pentru strategiile naționale pentru integrarea romilor^{xii} recomandă guvernelor să asigure oportunități adecvate de consultare a celor cărora li se adresează politicile. O consultare complexă a membrilor comunității și a reprezentanților pot asigura o strategie viabilă din punct de vedere tehnic și practic.

În spiritul realizării unei consultări efective și complexe, se recomandă amânarea editării oficiale prin Hotărâre de Guvern a Strategiei.

Textul în forma actuală reprezintă un document “de etapă” / varianta de politică publică care trebuie să fie pus/a în dezbatere și consultare extinsă:

- În interiorul Guvernului (Ministerele de resort; Ministerul Finanțelor Publice);
- La nivelul administrațiilor locale;
- La nivel neguvernamental.

După completarea consultării publice, se recomandă Guvernului realizarea unui raport asupra implementării procesului de consultare, precum și asupra reflectării acestuia în documentul Strategiei.^{xiii}

II. OBSERVATII ASUPRA DIRECTIILOR DE ACTIUNE

A. EDUCATIE

Nota de fundamentare

Respectarea diversitatii culturale trebuie sa se regaseasca intre fundamentele directiei de educatiei, nu numai in sensul respectarii dreptului cetatenilor romani apartinand minoritatilor nationale de a-si cultiva si promova propriile identitati etnice, dar si in sensul in care majoritatea trebuie sa cunoasca si sa respecte diversitatea culturala si dialogul intercultural.

Respectarea dreptului cetatenilor romani apartinand minoritatilor nationale de a-si cultiva si promova propriile identitati etnice trebuie insotita de garantarea acestui drept prin politici publice specifice.

Pluralismul in educatie trebuie sa se refere si la diversitatea etnica, religioasa si de alte tipuri din societate.

Pentru a fi un principiu operational, respectarea diversitatii culturale trebuie sa se regaseasca in curriculum-ul scolar, intre competentele promovate in invatamantul primar si gimnazial, intre principiile invatamantului superior, in formarea initiala de la nivelul invatamantului superior, in activitatile curriculare si extracurriculare ale elevilor si ale studentilor si in formarea continua a cadrelor didactice.

Potrivit Ordinului nr. 1527 din 18.07.2009 al Ministerului Educatiei privind dezvoltarea problematiei diversitatii in curriculumul national, se are in vedere formarea elevilor pentru o societate caracterizata prin diversitate culturala, drept care acest principiu si aplicarea lui in toate domeniile invatamantului trebuie sa se regaseasca in directiile de actiune ale Strategiei.

O problema certa, recunoscuta oficial de catre Ministerul Educatiei si Cercetarii, o constituie segregarea copiilor pe criterii etnice in sistemul de invatamant. Urmare si a lobby-ului societatii civile, in data de 19.02.2007, Ministerul a emis Ordinul nr. 1540/2007 privind interzicerea segregarii scolare a copiilor romi. Ordinul condamna segregarea drept „o forma grava de discriminare” si arata ca are drept consecinta accesul inegal la o educatie de calitate.

In acest sens, apreciem ca fiind utila nu numai continuarea, ci mai ales intarirea eforturilor realizate pana in prezent, in sensul combaterii segregarii pe criteriile prevazute la alin 1. al art. 5, intre care mentionam adoptarea Notificarii MECTS nr. 29323/2004, a Ordinului nr. 1540/2007 privind interzicerea segregarii scolare a copiilor romi si Memorandumul de Cooperare privind asigurarea accesului copiilor si tinerilor romi din Romania la un invatamant de calitate prin desegregarea scolară si promovarea educatiei pentru identitate.

Demersurile necesita in primul rand dezvoltarea unor mecanisme care sa combata si sa sanctioneze segregarea pe criterii etnice.

Directiile de actiune trebuie sa tina cont de Ordinul nr. 1529 din 18.07.2007 privind promovarea diversitatii in curriculumul national, asadar sistemul de invatamant trebuie sa aiba nu numai caracter deschis, dar si inclusiv, in sensul includerii diversitatii culturale intre dezideratele educatiei scolare.

Educatia constituie unul din pilonii politicilor de incluziune ale oricarei comunitatii, iar numarul si calitatea cadrelor didactice sunt cruciale in acest sens. Apreciem drept insuficient, atat sub aspect numeric, dar si calitativ actual corp profesoral rom, motiv pentru care consideram ca eforturile din perioada urmatoare trebuie sa se concentreze asupra recrutarii unui numar substantial de cadre didactice romne, dar si asupra evaluarii si imbunatatirii corpului profesoral;

Responsabilitatea primara a incluziunii romilor din Romaniei revine autoritatilor romane, care de altfel si-au si asumat acest demers. Totodata, dupa cum arata si unele institutii internationale, cu ar fi Comisia Europeana, finantarea politicilor de integrare a romilor revine cu precadere autoritatilor nationale, care sunt incurajate sa utilizeze fondurile europene si externe in mod complementar si nu in scopul inlocuirii responsabilitatii financiare nationale.

Observatie: o parte dintre directiile de actiune inscrise in textul Strategiei, se regasesc si in Legea educatiei nationale. Legea nr. 1/2011. O politica publica, precum Strategia, trebuie sa vina in completarea si nu in suprapunerea cu alte politici publice sau legi.

PROPUNERI MODIFICARI OBIECTIVE	
<i>Text din strategie</i>	<i>Propuneri de modificari</i>
(1) Asigurarea accesului gratuit si universal al copiilor/tinerilor apartinand minoritatii romilor la un invatamant de calitate, la toate nivelurile, inclusiv la educatie prescolara, in sistemul public de invatamant, pentru a sprijini cresterea economica si dezvoltarea societatii bazate pe cunoastere.	Asigurarea accesului egal, gratuit si universal la educatie de calitate la toate nivelurile in sistemul public de invatamant, pentru a sprijini cresterea economica si dezvoltarea societatii bazate pe cunoastere
(2) Promovarea educatiei incluzive in cadrul sistemului educational, inclusiv prin eliminarea segregarii si combaterea discriminarii pe baze etnice, de statut social, dizabilitati sau alte criterii care afecteaza copiii si tinerii proveniti din grupuri dezavantajate, inclusiv romi.	Eliminarea segregarii si combaterea discriminarii pe criterii etnice, de statut social, dizabilitati sau orice alte criterii care afecteaza copiii si tinerii romi, in cadrul sistemului educational.

PROPUNERI OBIECTIVE NOI

(1) Promovarea incluziunii etno-educationale si a educatiei interculturale in sistemul educational la toate nivelurile (anteprescolar, prescolar, primar, gimnazial, liceal, profesional, postliceal, universitar, post-universitar)
(2) Asigurarea accesului copiilor romi la servicii de educatie timpurie (anteprescolara si prescolara) de calitate si a accesului parintilor la programme/servicii de educatie parentala.
(3) Promovarea resurselor umane rome in cadrul sistemului educational

DIRECTII DE ACTIUNE

<i>Text din strategie</i>	<i>Propuneri de modificari</i>
1. Crearea unor programe distincte vizand sporirea accesului la educatia timpurie a copiilor din grupuri dezavantajate, inclusiv a copiilor apartinand comunitatii romilor: crese, gradinite cu program normal sau prelungit, gradinite estivale, gradinite bilingve, centre de zi multifunctionale, pentru a asigura sanse egale de succes scolar acestor copii.	Crearea si infiintarea unor programe distincte vizand sporirea accesului la educatia timpurie a copiilor romi: crese, gradinite cu program normal sau prelungit, gradinite estivale (numai cand este cazul, ca masura pe termen limitat), gradinite bilingve, centre multifunctionale, contre comunitare, pentru a asigura sanse egale de succes scolar acestor copii
3. Continuarea programelor de tipul „A doua sansa”, de corectare a abandonului scolar, pentru copiii si tinerii care au parasit scoala inainte de terminarea invatamantului obligatoriu.	Continuarea si dezvoltarea unor programe de tip „Scoala dupa scoala” si finantarea de catre stat a participarii la aceste programe a copiilor provenind din familii rome dezavantajate economic.
4. Continuarea programelor sociale menite sa stimuleze participarea scolara si sa reduca absenteismul si dezvoltarea unor programe cu finantare externa, care sa sprijine accesul copiilor apartinand minoritatii romilor la educatia de calitate.	Continuarea si dezvoltarea unor programe socio-educationale cu finantare in principal de la bugetul national si complementar din surse externe, menite sa stimuleze participarea scolara si sa reduca absenteismul, care sa sprijine accesul copiilor romi la educatia de calitate
6. Asigurarea predarii limbii romani la toate nivelurile invatamantului preuniversitar (anteprescolar, prescolar, primar, gimnazial, liceal, profesional, postliceal) , acolo unde exista o cerere suficienta in acest sens.	Asigurarea predarii limbii romani la toate nivelurile invatamantului preuniversitar (anteprescolar, prescolar, primar, gimnazial, liceal, profesional, postliceal)

<p>8. Dezvoltarea activitatilor de consiliere si orientare, de tutorat, specifice pentru copiii apartinand grupurilor dezavantajate si continuarea programelor „A doua sansa” si „Scoala dupa scoala” in acord cu prevederile Legii nr.1/2011 a educatiei nationale.</p>	<p>Dezvoltarea activitatilor de consiliere si orientare, de tutorat, specifice pentru copiii apartinand grupurilor dezavantajate in acord cu prevederile Legii nr.1/2011 a educatiei nationale</p>
<p>11. Sustinerea mentinerii in sistemul de invatamant romanesc a cadrelor didactice apartinand minoritatii romilor.</p>	<p>Sustinerea mentinerii, extinderii si imbunatatirii calitatii”</p>
<p>12. Restructurarea formarii initiale a cadrelor didactice, tinand cont de respectarea principiilor scolii incluzive si introducerea in cursurile din cadrul masteratului didactic a temelor de prevenire si combatere a discriminarii si a temelor ce privesc promovarea diversitatii in scoala si societate.</p>	<p>Restructurarea formarii initiale si continue a cadrelor didactice, in sensul introducerii, intre disciplinele comune obligatorii, a unei discipline referitoare la educatia interculturala, promovarea diversitatii in scoala si societate, prevenirea si combaterea discriminarii.</p>
<p>14. Continuarea implementarii unor programe de formare a cadrelor didactice care lucreaza in gradinite si scoli cu copii apartinand minoritatii romilor, inclusiv folosind fondurile europene sau alte surse de finantare externe.</p>	<p>Continuarea implementarii unor programe de formare si sustinere a cadrelor didactice care lucreaza in gradinite si scoli cu copii romi, “folosind in principal resursele bugetare existente si complementar fondurile europene sau alte surse de finantare”.</p>
<p>15. Continuarea implementarii unor programe de formare a mediatorilor scolari, in vederea angajarii acestora. Formarea de mediatorii scolari romi (absolventi de liceu cu diploma de bacalaureat) din 1000 de comunitati, in care exista peste 50% elevi ce apartin minoritatii romilor.</p>	<p>Continuarea implementarii unor programe de formare a mediatorilor scolari si angajarea acestora. Formarea de mediatorii scolari romi (cu precadere absolventi de liceu cu diploma de bacalaureat) din 1000 de comunitati, in care exista peste 20% elevi apartinand minoritatii romilor sau unde copiii romi se confrunta cu obstacole importante in accesul la o educatie de calitate</p>
<p>16. Conceperea si implementarea unor programe si activitati de educatie parentala si de incurajare a participarii parintilor romi la procesul educational din scoala si din afara ei. Monitorizarea activitatii ISJ si a grupurilor /comitetelor locale de sprijin pentru imbunatatirea accesului la educatie al grupurilor dezavantajate.</p>	<p>Monitorizarea activitatii ISJ si a grupurilor /comitetelor locale de sprijin pentru imbunatatirea accesului la educatie al grupurilor dezavantajate.</p>

<p>17. Implicarea MECTS, a inspectoratelor scolare si a unitilor de invatamant, in parteneriat cu ONG-uri si reprezentanti ai minoritatii romilor (lideri formali si informali), in organizarea unor campanii referitoare la importanta educatiei prescolare, gimnaziale, liceale si universitare, de prevenire a absentismului si abandonului scolar, a abuzului si a neglijarii copilului, precum si a tuturor fenomenelor care determina intrarea copilului in dificultate.</p>	<p>Implicarea MECTS, a inspectoratelor scolare si a unitilor de invatamant, in parteneriat cu ONG-uri si reprezentanti ai minoritatii romilor (lideri formali si informali), in organizarea unor campanii de promovare a diversitatii si a interculturalitatii si de prevenire si combatere a discriminarii in invatamant, precum si referitoare la importanta educatiei prescolare, gimnaziale, liceale si universitare, de prevenire a absentismului si abandonului scolar, a abuzului si a neglijarii copilului, precum si a tuturor fenomenelor care determina intrarea copilului in dificultate.</p>
--	---

B. OCUPARE

Nota de fundamentare

Dreptul la munca al fiecarei persoane este recunoscut international. Conform Declaratiei universale a drepturilor omului: „*orice persoana are dreptul la munca, la libera alegere a muncii sale, la conditii echitabile si satisfacatoare de munca, precum si la ocrotire impotriva somajului*”^{xiv}.

Conform modificarilor ulterioare, statele membre ale ONU se angajeaza „*sa interzica si sa elimine discriminarea rasiala sub toate formele*”, sa garanteze drepturi economice, sociale si culturale, printre care „*dreptul la munca, la libera alegere a ocupatiei, la conditii de munca echitabile si satisfacatoare, la protectia impotriva somajului, la un salariu egal pentru munca egala, la o remunerare echitabila si satisfacatoare*”^{xv} si „*sa ia toate masurile corespunzatoare pentru eliminarea discriminarii fata de femei in domeniul angajarii in munca*”^{xvi}. Romania a semnat Declaratia drepturilor omului in anul 1955.

Printre documentele cu aplicare asupra domeniului ocuparii fortei de munca la nivelul UE, se aminteste Strategia de la Lisabona (adoptata in 2000 pentru perioada 2000 - 2010).

Strategia de la Lisabona a fost revizuita si relansata in 2005 si a fundamentat Strategia Europa 2020, lansata in 2010. Aceasta mentioneaza romii printre grupurile cu un grad de risc ridicat, pentru care statele membre trebuie sa defineasca si sa implementeze masuri specifice.

Conform acestor reglementari, statele membre s-au angajat sa promoveze masuri antidiscriminare in special pe piata muncii si finantarea activitatilor necesare.

In Romania documentul de referinta in domeniul ocuparii si formarii profesionale este Strategia Strategia nationala pentru ocuparea fortei de munca 2004-2010 si Strategia pe termen scurt si mediu pentru formare profesionala 2005-2010. Ambele sunt bazate pe

programe de guvernare din trecut (2000-2004, respectiv 2004-2007), in care romii sunt doar enumerati ca unul dintre grupurile dezavantajate.

Printre actiunile menite sa amelioreze sau sa solutioneze situatia pe piata muncii a romilor, se poate mentiona recunoasterea barierelor de angajare pe baza criteriilor etnice. Aceasta conduce automat la adoptarea unor initiative de reducere a discriminarii privind oportunitatile de acces la programe de pregatire educationala si de pregatire profesionala. Desi exista programe de subventii pentru angajarea somerilor, acestea sunt prea putin cunoscute si subfinantate, tinand cont de constrangerile bugetare. Avand in vedere situatia economica, populatia roma este cel putin la fel de vulnerabila in fata somajului, existand riscul ca progresele din domeniul integrarii romilor pe piata muncii din anii 2004-2008 sa fie anulate; este nevoie de trecerea la alt gen de programe, avand in vedere ca pe piata muncii nu exista cerere de forta de munca pe timp de criza.

In perioada socialista cei mai multi romi au lucrat ca muncitori necalificati si semicalificati, si a avut, de asemenea, locuri de munca in fabrici sau in serviciile publice in zonele urbane si in cooperativele agricole socialiste la sate. Dupa ce industria de stat socialista si agricultura s-au prabusit, primii pe lista care ti-au pierdut locurile de munca au fost cei care au avut nici o calificare. Rata somajului in tara a crescut dramatic la inceputul anilor '90. In ultimii ani, economia a fost in curs de restructurare si noi posibilitati sunt doar aparente. Toata lumea incearca sa-si gaseasca locul in aceasta situatie noua si fara precedent. Cei care au mai putina putere economica, politica si de decizie, precum si informatii mai putine si mai putina capacitatea de a pune in aplicare interesele lor au cele mai putine oportunitati. Cercetarile arata ca majoritatea romilor par a fi in aceasta situatie. Ca o consecinta a acestei curse pentru resurse, in aceste conditii socio-economice a deficitului, multi oameni sunt nevoiti sa gaseasca modalitati alternative de supravietuire, in afara pietei fortei de munca formala.

Romii fac parte dintre grupurile considerate vulnerabile pe piata muncii iar in acest sens ANOFM urmareste reducerea somajului acestora. Conform rapoartelor de activitate ANOFM: xvii numarul persoanelor roma cuprinse in programe profesionale organizate de ANOFM a scazut constat intre 2006 si 2009: 2.2.83 (in 2006^{xviii}), 1613 (in 2007^{xix}), 1.109 (in 2008^{xx}) si 775 (in 2009^{xxi}). Persoanele roma au fost constant incadrate in programele de ocupare temporara a fortei de munca dar numarul lor a scazut constant de-a lungul timpului:

- 5570 persoane in 2006^{xxii} reprezentand echivalentul a 32% din totalul persoanelor cu dificultati reale de insertie pe piata muncii;
- 4846 persoane in 2007 reprezentand 46% din persoanele cu dificultati reale de insertie pe piata muncii^{xxiii};
- 3.660 persoane in 2008 reprezentand echivalentul a 61% din persoanele cu dificultati reale de insertie pe piata fortei de munca^{xxiv},
- 2.322 persoane in 2009 reprezentand 54% din persoanele cu dificultati reale de insertie pe piata fortei de munca^{xxv}.

In cadrul cercetarii din proiectul „L@EGAL 2 – investitie europeana pentru viitorul romilor din Romania”, POSDRU/70/6.2./S/30873^{xxvi} realizate in 2010 pe un esantion reprezentativ pentru populatia de romi peste 16 ani din Romania se evidentieaza faptul ca: ponderea populatiei roma ocupate cu locuri de munca stabile (angajati sau ocupati in

meserii traditionale) este de aproximativ 27% din totalul populatiei de varsta activa (15-64 de ani). Din totalul esantionului 13% sunt pensionari, 12,3% someri si 2,2% elevi/studenti. Un element specific populatiei de romi il constituie ponderea celor care se declara casnici/casnice. Nu se poate vorbi insa de o totala lipsa de activitate in cazul acestei ocupatii, ci mai degraba de o componenta activa neformalizata, fie in gospodarie, fie in economia informala. Aproximativ 20% din populatie (declarati initial ca fara ocupatie sau casnici) desfasoara diferite activitati economice ocazionale.

PROPUNERI MODIFICARI OBIECTIVE	
<i>Text din strategie</i>	<i>Propuneri de modificari</i>
Stimularea cresterii ocuparii fortei de munca a persoanelor apartinand minoritatii romilor si cresterea atractivitatii pentru investitii.	Cresterea gradului de ocupare in rindul persoanelor apartinand minoritatii rome.

DIRECTII DE ACTIUNE	
<i>Text din strategie</i>	<i>Propuneri de modificari</i>
1. Promovarea antreprenoriatului in randul comunitatilor locale cu un procent insemnat de populatie apartinand minoritatii romilor, ca solutie pentru activarea parteneriatelor locale si gasirea solutiilor pentru problemele complexe ale comunitatilor locale, inclusiv ale celor locuite de romi, a participarii cetatenilor pe piata muncii si, in particular, de integrare sociala a minoritatii romilor	Promovarea initiativelor de economie sociala care vizeaza incluziunea activa si ocuparea in randul comunitatilor locale cu un procent insemnat de populatie apartinand minoritatii romilor, prin sustinerea parteneriatului intre autoritatile publice locale si comunitatile locale – de ex: Cooperative sociale de tip multi-stakeholder implicate in furnizarea de servicii publice locale; achizitii publice responsabile social care sa vizeze produsele si serviciile intreprinderilor care utilizeaza forta de munca din aceste comunitati.
2. Identificarea unor oportunitati de munca bazate pe flexicuritate pentru grupurile vulnerabile, in special pentru femeile apartinand minoritatii romilor (locuri de munca flexibile, dar avand asigurari sociale platite), activitati generatoare de venit si mici afaceri pentru familii, programe de ucenicie sau tutorat, concomitent cu asigurarea suportului pentru accesul la serviciile de educatie si ingrijire: crese si gradinite, „Scoala dupa scoala”	Asigurarea unor masuri complementare de sustinere a femeilor rome care doresc sa ocupe un loc de munca, prin creare / infiintarea de crese, centre multifunctionale, centre de tip scoala dupa scoala

<p>3. Adaptarea cursurilor de formare profesionala si a procesului de recunoastere a competentelor profesionale obtinute pe alte cai decat cele formale, oferite de catre centrele de formare din structura ANOFM, la nevoile pietei muncii.</p>	<p><i>Eliminare - aceleasi masuri se propun si la punctul 4.</i></p>
<p>4. Elaborarea si implementarea unor programe de formare si reconversie profesionala, concomitent cu recunoasterea competentelor profesionale obtinute si pe alte cai formale decat cele din cadrul Centrelor de Evaluare si Certificarea Competentelor Profesionale. Ex: Centrele Regionale de Formare Profesionala, Centrele de formare acreditate de Ministerul Muncii si Consiliul National de Formare Profesionala a Adultilor etc.</p>	<p>Introducerea cuvintelor „cu un curriculum adaptat” intre ”reconversie profesionala” si ”concomitent”.</p>
<p>5. Identificarea modalitatilor de a recunoaste competentele profesionale ale romilor, obtinute in afara cadrului formal, cu sprijinul Centrelor de Evaluare si Certificare a Competentelor Profesionale, cu scopul de a facilita incluziunea pe piata muncii a persoanelor apartinand minoritatii romilor.</p>	<p>Recunoasterea competentele profesionale ale cetatenilor romani apartinand minoritatii nationale rome, obtinute in afara cadrului formal, prin includerea acestora in programul / curriculumul Centrelor de Evaluare si Certificare a Competentelor Profesionale, cu scopul de a facilita incluziunea pe piata muncii a acestora.</p>
<p>6. Acordarea in conditiile legii de facilitati pentru intreprinzatori si agenti economici care angajeaza persoane apartinand minoritatii romilor.</p> <p>13. Identificarea unor mecanisme prin care angajatorii sa fie cointeresati, incluzand posibile facilitati la nivel local pentru antreprenorii care angajeaza romi, in special a celor care au familii cu mai multi copii si sunt lipsiti de mijloace de subzistenta.</p>	<p><i>Comasarea si reformularea punctelor 6 si 13 intr-o singura directie, dupa cum urmeaza:</i> Identificarea unor mecanisme prin care angajatorii sa fie cointeresati, incluzand acordarea in conditiile legii de facilitati la nivel local pentru intreprinzatorii si agentii economici care angajeaza romi, in special a celor care au familii cu mai multi copii si sunt lipsiti de mijloace de subzistenta</p>
<p>9. Incurajarea antreprenoriatului in randul persoanelor provenite din grupuri dezavantajate, cu accent pe femeile rome.</p>	<p>Incurajarea antreprenoriatului, <i>inclusiv a antreprenoriatului social</i>, in randul persoanelor provenite din grupuri dezavantajate, cu accent pe femeile rome.</p>

<p>11. Dezvoltarea unui mecanism financiar distinct, in cadrul programarii financiare 2014-2020, care sa sustina incluziunea profesionala a romilor prin activitati specifice POSDRU si POSCCE, concomitent cu asigurarea cadrului institutional necesar implementarii unor astfel de actiuni in cadrul Agentiei Nationale pentru Romi</p>	<p><i>Paragraf eliminat</i></p>
<p>15. Incurajarea initiativelor de afaceri bazate pe responsabilitate sociala prin facilitarea accesului la informatii, concomitent cu acordarea de sprijin si consultanta pentru atragerea surselor de finantare/creditare si implementarea afacerilor/ proiectelor.</p>	<p>Infiintarea unor centre de consultanta pilot care sa sprijine atat realizarea/dezvoltarea, cat si implementarea initiativelor private ale cetatenilor romani apartinand minoritatii nationale rome (atragere de fonduri, initierea unor afaceri, implementare proiect, etc).</p>
<p>18. Diversificarea ofertei locurilor de munca pentru grupurile vulnerabile pe masura calificarilor lor si, in cazul romilor, pe masura pregatirii lor scazute si nu a unor slujbe calificate de la care majoritatea grupurilor vulnerabile, inclusiv romii sunt exclusi</p>	<p><i>Eliminare. Aceste actiuni se regasesc implicit in cadrul actiunilor listate deja</i></p>
<p>19. Stimularea obtinerii de autorizatii pentru anumite activitati (mestesuguri, artizanat etc.), sustinerea unor asociatii mestesugaresti in care mestesugarii romi sa practice ocupatiile lor.</p>	<p>Definirea unor proceduri simplificate de obtinere a autorizatiilor pentru anumite activitati (mestesuguri, artizanat etc.),sustinerea unor asociatii mestesugaresti in care mestesugarii romi sa practice ocupatiile lor</p>
<p>20. Identificarea unor pietre concrete de desfacere pentru produsele mestesugarilor si artizanilor.</p>	<p>Identificare unor locatii / pietre de desfacere a produselor mestesugaresti rome, care sa fie acordate cu titlu gratuit / subventionate de stat, in vederea conservarii si promovarii meseriilor traditionale apartinand minoritatii nationale rome</p>
<p>21. Sprijinirea, in conditiile legislatiei in vigoare, a IMM-urilor apartinand persoanelor provenite din randul minoritatii romilor, prin sistemul de credite avantajoase.</p>	<p>Includerea in programele de sprijin pentru IMM a intreprinderilor initiate de persoane provenite din randul minoritatii romilor</p>
<p>23. Incurajarea formarii profesionale a persoanelor din grupurile vulnerabile in meserii si activitati de ecologizare</p>	<p>Eliminare.</p>

PROPUNERI DE DIRECTII NOI

1. Dezvoltarea serviciilor de ocupare furnizate de ANOFM cu servicii specifice pentru comunitatile de romi, incluzand servicii directe in teren
2. Coordonarea masurilor sociale – venit minim garantat cu masuri active de ocupare prin implicarea autoritatilor locale in administrarea unor masuri active de ocupare speciale pentru beneficiarii de venit minim garantat

C. SANATATE

Nota de fundamentare

Excluderea romilor din cadrul serviciilor de sanatate este cauzata, adeseori, de distributia inegala din punct de vedere geografic a unitatilor medicale, de slaba functionare a sistemului de sanatate, precum si de discriminarea pe criteriul etnic.

Intr-un sondaj al Agentiei pentru Drepturi Fundamentale, discriminarea exercitata de personalul medical a fost evidentiata ca o problema specifica pentru romi^{xxvii}.

Dreptul la sanatate este strans legat de dreptul la viata si recunoscut in toate documentele internationale cu privire la drepturile omului. Fie ca subliniem refuzul de a asigura tratament medical, neglijenta medicala a personalului medical aplicata romilor, segregarea in spitale, sau completarea inadecvata a documentelor medicale, prin mentionarea abuziva a etniei, toate aceste cazuri au un impact negativ asupra starii de sanatate a romilor.

Speranta de viata in Uniunea Europeana este 76 pentru barbati si 82 pentru femei. In cazul romilor, aceasta este estimata cu 10 ani mai putin.^{xxviii} Un raport al Programului Natiunilor Unite pentru Dezvoltare^{xxix} cu privire la situatia in 5 tari indica faptul ca rata mortalitatii infantile in randul romilor este de 2 pana la 6 ori mai mare comparativ cu rata mortalitatii infantile in randul restului populatiei.

In elaborarea obiectivelor si directiilor in domeniul sanatatii pentru urmatoorii 10 ani, trebuie avute in considerare progresele realizate in domeniul medierii sanitare, stadiul actual si evolutia acestui program.

PROPUNERI OBIECTIVE NOI

- (1) Asigurarea accesului la serviciile de sanatate, in special pentru copiii romi si femeile rome, in aceleasi conditii ca si pentru restul populatiei.

DIRECTII DE ACTIUNE	
<i>Text din strategie</i>	<i>Propuneri de modificari</i>
<p>2. Imbunatatirea accesului romilor la serviciile medicale publice preventive si curative prin institutionalizarea sistemului de mediatori sanitari, conceperea si implementarea unor programe specifice de profilaxie si tratament.</p>	<p>Propunem eliminarea acestei directii, sistemul de mediatori sanitari este deja institutionalizat. Extinderea si imbunatatirea sistemului de mediere sanitara prin pregatirea si angajarea de personal aditional in concordanta cu nevoile populatiei Rome.</p>
<p>5. Conceperea si implementarea unor programe de informare sanitara, consultanta medicala si planificare familiala, cu accent pe protectia mamei si copilului.</p> <p>6. Campanii de vaccinare in comunitatile de romi prin comisii mixte formate din cadre medicale locale si de la nivelul DSP (Compartimentul Epidemiologie Boli Transmisibile) si reprezentanti ai comunitatilor de romi.</p> <p>7. Organizarea si implementarea unor campanii de Informare, Educare si Comunicare (IEC) in domeniul prevenirii tuberculozei, HIV/SIDA, bolilor cu transmitere sexuala, hepatitelor si a altor boli transmisibile, adaptate si incadrate la specificul si sistemul cultural/traditional al minoritatii romilor urmate de efectuarea unor studii privind starea de sanatate a populatiei de romi, conforme cu campaniile desfasurate de Ministerul Sanatatii si partenerii sociali.</p>	<p>Conceperea si implementarea unor programe de informare si consultanta medicala precum si organizarea de campanii de informare, educare si comunicare pentru comunitatile de romi in domenii precum : vaccinarea, sanatatea reproducerii, boli transmisibile, mama si copilul , cu participarea tuturor actorilor. Toate aceste actiuni ar trebui sa fie adaptate specificul cultural al comunitatilor locale de romi.</p>
<p>Realizarea unei analize a situatiei mediatorilor sanitari angajati de autoritatile locale in conformitate cu strategia de descentralizare a serviciilor de sanatate publica care sa ofere o imagine clara cu privire la statutul mediatorului sanitar in noul context, sa permita redefinirea programului de mediere sanitara in contextul descentralizarii serviciilor de sanatate publica, actualizarea standardului ocupational al mediatorilor sanitari, dezvoltarea</p>	<p>Monitorizarea si evaluarea programului de asistenta medicala comunitara precum si revizuirea Ordinului 619/2002 tinand cont de descentralizarea sistemului de sanatate publica, cu obiectivul de a intarii statutul profesional al mediatorului sanitar pentru comunitatile de romi</p>

unui program de monitorizare permanenta si evaluare periodica a implementarii programului de mediere sanitara.	
Continuarea formarii si angajarii mediatorilor sanitari, proveniti din randul comunitatilor de romi, care au rolul de a facilita dialogul romilor cu institutiile si cadrele medicale, de a facilita inscrierea romilor pe listele medicilor de familie etc.	Institutionalizarea formarii de baza si continue si angajarii mediatorilor sanitari, proveniti din randul comunitatilor de romi, care au rolul de a facilita dialogul romilor cu institutiile si cadrele medicale, de a facilita inscrierea romilor pe listele medicilor de familie etc.
Evaluarea gradului de acces al romilor la serviciile publice de sanatate atat in mediul urban, cat si in mediul rural.	Propunem eliminarea acestui punct, avand in vedere ca nu este o directie de actiune, ci un instrument care ar trebui inclus la capitolul de monitorizare si evaluare.
Includerea la nivelul Comisiei interministeriale coordonate de Vicepremier a unui mecanism de consultare si asistenta tehnica privind implementarea planurilor de actiune in domeniul sanatatii romilor de catre autoritatile locale/judetene.	Reinfiintrea comisiei ministeriale pentru romi prin decizie de Ministru. Comisia are in responsabilitate: 1. analiza cazurilor de discriminare in domeniul sanatatii ; 2. Includerea romilor in activitatile Ministerului si a programelor nationale de sanatate. Compozitia Comisiei : asociatii de la nivel local si central cu experienta in domeniu precum si reprezentantii ai mai multor directii din Ministerul Sanatatii precum si un/o delegat/a a Ministerului Administratiei si Internelor si administratiei publice locale.

D. LOCUIRE SI MICA INFRASTRUCTURA

Nota de fundamentare

Una dintre cele mai complexe si dificile probleme de abordat, cu care se confrunta un numar semnificativ de romi din Romania este dreptul la locuire. Problemele se reflecta asupra mai multor aspecte: lipsa actelor de identitate, conditiile inadecvate de locuire – lipsa de acces la utilitatile publice (apa curenta, canalizare, electricitate), accesul limitat in mod indirect la unitati de invatamant, spitalicesti. Abordarea necesara este atat cea legala, cat si cea sociala.

Pana in prezent, au fost documentate nenumarate situatii in care autoritatile publice nu au asigurat standardele minime cu privire la dreptul la locuire, aplicand practici de segregare rezidentiala, rasism de mediu sau evacuari fortate.

Grupul de Lucru mixt de la nivelul Ministerului Dezvoltării Regionale și Turismului a demonstrat o slabă funcționare. Astfel, proiectul Legii locuinței nu a fost adoptat până în prezent, iar actuala legislație în vigoare în domeniu nu asigură o protecție a standardelor internaționale în domeniul locuirii.

Romii sunt expuși condițiilor de locuire inadecvate și în ceea ce privește mica infrastructură. Există foarte multe situații în care lucrările de infrastructură se termină acolo unde încep comunitățile de romi.

Experiența locuirii pentru persoanele care trăiesc în sărăcie extremă a fost documentată în cercetările anterioare, cum ar fi Dan (2004) sau Berescu și Celac (2006).

Cercetare calitativă inclusă în Incluziunea Socială (Fleck & Rughinis, Agenția Națională pentru Romi, 2007) arată că multe gospodării de romi nu au acte corespunzătoare de proprietate asupra terenului sau a casei în care trăiesc, iar sederea lor este, prin urmare, justificată doar printr-un consens temporar, ca au dreptul să trăiască acolo. Dar acest consens local temporar nu este suficient pentru a permite locuitorilor să obțină cărți de identitate în adresele de facto. În pofida modificării semnificative în legislația care facilitează înregistrarea rezidenților fără contracte de proprietate, totuși nu este posibil să se obțină recunoașterea legală a unei adrese de facto atunci când casa sau baraca nu are o adresă postală, sau atunci când aceasta are un alt proprietar (care poate fi în străinătate, sau mort).

Pentru locuitorii fără contracte de proprietate, în special cei care trăiesc în clădiri ilegale, de multe ori le este imposibil de finalizat un contract cu compania de electricitate sau de alți furnizori de utilități. Acest lucru afectează calitatea locuințelor și poate duce la comportamente riscante sau ilegale, cum ar fi conexiuni improvizate la rețeaua electrică. Lipsindu-le o bază legală pentru arbitraj, disputele teritoriale împotriva vecinilor pot escalada. Nu în ultimul rând, rezidenții fără drepturi legale asupra pământului au un statut marginal cetățenie la nivel local. Ei sunt în orice moment subiecți pentru a evacua forțat sau alte intervenții ale autorităților locale, iar aceștia pot fi discriminați - pe baza statutului lor precar - atunci când vine vorba de servicii de acces, cum ar fi școlarizarea, ocuparea forței de muncă, sau de asistența socială.

Aproximativ 85% dintre romi trăiesc în case care sunt deținute de către ei înșiși sau de alți membri ai gospodăriei (în conformitate cu Incluziunea Socială, Fleck & Rughinis, Agenția Națională pentru Romi, 2007). În jurul valorii de 2% dintre romi trăiesc în case neînregistrate, în timp ce 4% trăiesc în locuințe publice. 13% dintre romi trăiesc în case ale caror proprietar nu are un contract de proprietate care atestă apartenența. În plus față de acești proprietari neînregistrați, 73% au un contract legal de proprietate, în timp ce 14% dintre proprietari au contracte scrise de mână (chitanțe de mână) sau alte documente.

PROPUNERI MODIFICARI OBIECTIVE	
<i>Text din strategie</i>	<i>Propuneri de modificari</i>
Asigurarea conditiilor decente de locuit in comunitatile defavorizate din punct de vedere economic si social, precum si asigurarea accesului la servicii publice si mica infrastructura	Asigurarea conditiilor adecvate de locuire (conform prevederilor legale) in comunitatile defavorizate de romi din punct de vedere economic si social, precum si asigurarea accesului la servicii publice si mica infrastructura
PROPUNERI OBIECTIVE NOI	
Garantarea standardelor internationale in domeniul locuirii, pentru comunitatile de romi din Romania	
Combaterea segregarii rezidentiale, a rasismului de mediu si protectia impotriva evacuarilor fortate	

DIRECTII DE ACTIUNE	
<i>Text din strategie</i>	<i>Propuneri de modificari</i>
Dezvoltarea de centre sociale, in special in zonele din mediul rural, care au ca scop acordarea de servicii sociale integrate, axate pe formare si ocupare in zonele/comunitatile locuite preponderent de romi	Mutarea punctului 1 de la directii de actiune in domeniul locuirii si mica infrastructura „ <u>dezvoltarea de centre sociale in special in zonele din mediu rural care au ca scop acordarea de servicii sociale integrate, axate pe formare si ocupare in zonele / comunitatile locuite preponderent de romi</u> la la capitolul F Infrastructura sociala respectiv subcapitolul F3 Administratie si dezvoltare comunitara.
Construirea de locuinte sociale sau reabilitarea unor cladiri aflate la dispozitia comunitatilor locale folosind si mana de lucru calificata si necalificata a viitorilor beneficiari pentru asigurarea unei locuinte pe perioada determinata, pana cand persoanele aflate in dificultate, inclusiv romii, vor intra pe piata muncii si vor dispune de venit suficient pentru a inchiria sau cumpara propriile locuinte.	Construirea de locuinte sociale sau reabilitarea unor cladiri aflate la dispozitia comunitatilor locale <i>fara a conduce la segregare si</i> folosind si mana de lucru calificata si necalificata a viitorilor beneficiari pentru asigurarea unei locuinte pe perioada determinata, pana cand persoanele aflate in dificultate, inclusiv romii, vor intra pe piata muncii si vor dispune de venit suficient pentru a inchiria sau cumpara propriile locuinte.
Dezvoltarea unor programe de finantare guvernamentala sau co-finantare prin fonduri externe nerambursabile pentru asigurarea conditiilor minime de locuit in comunitatile defavorizate din punct de vedere economic si social (racordarea la sistemele de energie electrica, apa potabila, canalizare, gaz metan,	Dezvoltarea unor programe de finantare guvernamentala sau co-finantare prin fonduri externe nerambursabile pentru asigurarea conditiilor adecvate de locuit (racordarea la sistemele de energie electrica, apa potabila, canalizare, gaz metan, salubritate), pentru reabilitarea si constructia de locuinte in comunitatile defavorizate din punct de vedere economic si social Utilizarea in acest scop a

salubritate). Utilizarea in acest scop a Fondului Social European (FSE), a Fondului European pentru Dezvoltare Regionala (FEDR) si a Fondului European pentru Agricultura si Dezvoltare Rurala (FEADR) creat pentru promovarea unei dezvoltari rurale durabile.	Fondului Social European (FSE), a Fondului European pentru Dezvoltare Regionala (FEDR) si a Fondului European pentru Agricultura si Dezvoltare Rurala (FEADR) creat pentru promovarea unei dezvoltari rurale durabile.
PROPUNERI DE DIRECTII NOI	
1. Legalizarea asezarilor informale ale romilor	
2. Desemnarea oficiala a unei institutii pentru monitorizarea tendintelor si politicilor de locuire care:	
2.1. sa asigure ca autoritatile locale nu pun in practica segregarea rezidentiala, atunci cand sunt puse in discutie relocari ale unor comunitati de romi	
2.2. sa asigure ca autoritatile locale efectueaza evacuarile conform legislatiei nationale si internationale in vigoare	
2.3. sa asigure ca autoritatile locale nu aproba si nu pun in practica relocarea, atunci cand se impune, a comunitatilor de romi in apropierea unei surse de poluare	
3. Revizuirea criteriilor de acces la locuintele sociale incluse in cadrul juridic pentru a asigura accesul romilor la locuintele sociale	
4. Reactivarea Grupului de Lucru Mixt de la nivelul Ministerului Dezvoltarii Regionale si Turismului	

E. CULTURA

Nota de fundamentare

Incluziunea culturala propusa in proiectul Strategiei poate fi interpretata in 2 feluri: unul negativ pentru romi, anume ca asimilare culturala, asadar pierdere a identitatii etnice si unul care ar putea fi valorificat pozitiv in sensul necesitatii schimbarii de mentalitate atat la nivelul romilor, in scopul depasirii decalajului socio-cultural dintre cultura traditionala romani si modernitate si pentru prevenirea si combaterea atitudinilor, comportamentelor si mentalitatilor contraculturale, cat si la nivelul neromilor, in scopul educatiei interculturale, pentru cunoasterea si respectarea alteritatii si pentru prevenirea si combaterea stereotipurilor si prejudecatilor fata de romi si a atitudinilor, comportamentelor si mentalitatilor discriminatorii.

Aceasta schimbare de mentalitate, care va conduce catre destigmatizarea identitatii etnice romi si la reforma sau modernizarea organica, din interior, a culturii organizationale a romilor, se poate realiza prin programe nationale de educatie a adultilor / invatare permanenta adresate romilor, cu accent deosebit pe tineri si mame si neromilor, prin campanii de combatere a discriminarii si de educatie interculturala si prin productia culturala de masa in limba romani si in limba romana pe teme referitoare la romi, identitate, alteritate, stigmat, discriminare, interculturalitate si multiculturalism.

PROPUNERI MODIFICARI OBIECTIVE	
<i>Text din strategie</i>	<i>Propuneri de modificari</i>
Pastrarea si afirmarea culturii, limbii si identitatii minoritatii romilor	Cultivarea si dezvoltarea identitatii rome si a patrimoniului material si imaterial etno-cultural rom.

PROPUNERI MODIFICARI OBIECTIVE	
<i>Text din strategie</i>	<i>Propuneri de modificari</i>
Pastrarea si afirmarea culturii, limbii si identitatii minoritatii romilor	Cultivarea si dezvoltarea identitatii rome si a patrimoniului material si imaterial etno-cultural rom.

PROPUNERI DIRECTII DE ACTIUNE NOI
<p>1. Reorganizarea si restructurarea Centrului National de Cultura a Romilor ca Centru National al Romilor pentru Cultura, Educatie si Culte (C.N.R.-C.E.C.), prin cooperarea inter-institutionala dintre Ministerul Culturii si Patrimoniului National, Ministerul Educatiei, Cercetarii, Tineretului si Sportului, Secretariatul de Stat pentru Culte, Departamentul pentru Relatii Interetnice, Ministerul Dezvoltarii Regionale si Turismului, Autoritatea Nationala pentru Calificari, precum alte institutii publice care au in vedere programe de educatie, formare si consiliere a adultilor si protectia drepturilor persoanelor apartinand minoritatii rome.</p>
1.1. Acreditarea C.N.C.R. ca institutie specializata in formarea adultilor si atestare profesionala
1.2. Crearea, in cadrul institutiei, a unui compartiment de monitorizare si evaluare a evolutiei strategiei sectoriale a M.C.P.N. in cadrul Strategiei Guvernului Romaniei de incluziune a cetatenilor romani apartinand minoritatii romilor pentru perioada 2011-2020, necesar „semestrului european” de monitorizare anuala al UE;
1.3. Crearea, in cadrul institutiei, a unui compartiment de implementare de politici culturale, inclusiv de politici culturale europene, precum si de evaluare si monitorizare a impactului acestora in comunitatile de romi, compartiment care sa coopereze cu directiile de specialitate ale MCPN in dezvoltarea politicilor culturale si sa puna dispozitia tarilor UE si institutiilor internationale si europene interesate date calificate referitoare la romii din Romania;
1.4 Crearea, in cadrul institutiei, a unui compartiment de cooperare cu autoritatile locale si societatea civila, in vederea multiplicarii si oferirii de expertiza in domeniul culturii rome, agendarii mass-media, societatii civile si blogosferei in promovarea politicilor publice pentru romi;
1.5. Angajarea urgenta la C.N.C.R. de specialisti romi in domeniile sectoriale ale culturii, inclusiv in management cultural, audio-vizual, arte plastice, artele spectacolului, cultura scrisa, productie culturala, patrimoniu imaterial etc.

<p>2. Promovarea si dezvoltarea identitatii culturale rome:</p>
<p>2.1. Cooperare parteneriala cu Centrele Comunitare de Invatare Permanenta, la nivel local, prin Directiile judetene de cultura si patrimoniu, Centrele Judetene de / pentru Cultura, Centrele Judetene de Cultura si Arta, Centrele Judetene pentru Conservarea si Promovarea Culturii Traditionale si Inspectoratele Scolare Judetene, in vederea elaborarii unei strategii de educatie a adultilor, autoeducatie si invatare pe tot parcursul vietii, adaptata la realitatea curenta a comunitatilor de romi si pentru infiintarea unui birou de dezvoltare a identitatii rome si a patrimoniului material si imaterial etno-cultural rom in cadrul fiecarui Centru Comunitar de Invatare Permanenta</p>
<p>2.2. Dezvoltarea unor programe aplicate de invatare sociala, care sa sprijine socializarea primara pozitiva a copiilor si tinerilor romi in familie si comunitate, intarirea rolului femeii / mamei rome in familie si comunitate, in scopul combaterii efectelor contraculturale ale „culturii saraciei” materiale si spirituale</p>
<p>2.3. Sustinerea productiei culturale de masa in limba romani si in limba romana, prin cultura scrisa, audio-video si mijloace de comunicare de masa, centrate pe autoeducatie, educatia adultilor, tineret, mama si copilul rom, educatie pentru cetatenie democratica, istoria si cultura roma etc., in vederea schimbarii mentalitatilor, incluziunii socio-culturale si reducerii decalajelor dintre populatia majoritara si romi</p>
<p>2.4. Programe de cercetare in teren si de arhiva in domeniile istoriei, culturii, traditiei si folclorului rom, consumului cultural rom, inclusiv in vederea achizitiilor de obiecte de patrimoniu rom</p>
<p>2.5. Crearea si dezvoltarea institutiilor de formare si reprezentare identitara a romilor (teatru, biblioteca, muzeu, tabere de creatie, case memoriale ale personalitatilor culturale rome, amplasarea de placi memoriale referitoare la personalitati rome si la momente din istoria romilor, monumente de for public referitoare la istoria si cultura romilor etc.)</p>
<p>3. Salvagardarea si dezvoltarea patrimoniului imaterial al culturii romani si revalorizarea / adaptarea meseriilor traditionale la contextul economic si social actual</p>
<p>3.1. Programe de salvagardare si dezvoltare a patrimoniului imaterial al culturii romani: culegeri de folclor, acordarea titlului de Tezaur Uman Viu, includerea in repertoriul national si in patrimoniul UNESCO, programe culturale la nivel local, in comunitati de romi etc.</p>
<p>3.2. Organizarea de targuri de mestesuguri traditionale ale romilor, a unor galerii de arta traditionala roma cu ateliere demonstrative si spatii comerciale</p>
<p>3.3. Cursuri de formare / perfectionare pentru mestesugarii romi, in vederea modernizarii tehnicilor de lucru si a dezvoltarii de produs</p>
<p>3.4. Organizarea de concursuri anuale de mestesuguri traditionale rome si expozitii, premiera si expunerea celor mai bune lucrari</p>
<p>4. Realizarea si implementarea unei strategii de crestere a increderii dintre populatia majoritara si romi si pentru combaterea rasismului si excluderii sociale a romilor</p>
<p>4.1. Combaterea stereotipurilor si prejudecatilor fata de romi, inclusiv a celor rasiale, prin campanii nationale, abordate sectorial, in cooperare cu autoritatile locale, organizatiile si comunitatile rome</p>
<p>4.2. Elaborarea si publicarea, in tiraj de masa, a unei serii de volume de popularizare a</p>

istoriei si culturii romilor
4.3. Organizarea de cursuri de limba romani / pe teme rome pentru copii si tineri
4.4. Elaborarea si implementarea unui program national de educatie permanenta pentru adulti neromi pe teme referitoare la romi, rasism, stigmat, identitate, alteritate, interculturalitate si multiculturalism
4.5. Organizarea de cursuri de formare / scoli de vara de limba romani / pe teme rome pentru functionarii care lucreaza cu si pentru minoritatea romilor in administratia publica, asistenta sociala, sanatate, politie, invatamant
4.6. Organizarea de evenimente, la nivel central si local, de promovare a culturii rome: conferinte (de pilda: conferinta anuala a limbii romani, conferinta anuala a culturii romani), seminarii, sesiuni stiintifice, concerte, festivaluri, expozitii, galerii de arta etc., inclusiv destinate celebrarii sau, dupa caz, comemorarii unor date din istoria minoritatii romilor: 20 februarie – celebrarea Dezrobirii romilor, 8 aprilie – Ziua Internationala a Romilor, 1 iunie - comemorarea Holocaustului romilor, 18 decembrie - Ziua Minoritatilor Nationale;
4.7. Realizarea unei emisiuni radio / TV saptamanale bilingve la postul de radio / televiziune public;
4.8. Sustinerea unui post de radio / televiziune bilingv cu acoperire nationala

A. INFRASTRUCTURA SOCIALA

F.1. PROTECTIA COPILULUI

Elaborarea unui program de proiecte de interventie sociala pentru prevenirea si combaterea fenomenului „copiii strazii”

F.2. JUSTITIE SI ORDINE PUBLICA

Cadrul legal specific in materia protectiei impotriva discriminarii a evoluat in Romania progresiv pe parcursul ultimilor cinci ani. Pana in anul 2000, interzicerea discriminarii a fost reglementata prin diferite acte legislative, inclusiv prin legea fundamentala. Tot in acest sens, pot fi mentionate pactele si tratatele internationale ratificate de statul roman, avand drept obiect respectarea drepturilor omului si, in mod particular, respectarea egalitatii de sanse^{xxx}. Cu privire la acest din urma aspect, precizam faptul ca Romania a ratificat Protocolul nr. 12 la Conventia Europeana a Drepturilor Omului^{xxxii} si a recunoscut *“competenta Comitetului pentru Eliminarea tuturor formelor de Discriminare Rasiala de a primi si examina plangeri (comunicari) provenind de la persoane care se afla in jurisdictia statului roman si care sustin ca sunt victime ale incalcarii de catre Romania a vreunuia dintre drepturile prevazute in Conventia Internationala privind Eliminarea tuturor formelor de Discriminare Rasiala”^{xxxii}.*

In perioada 2000-2006, a fost adoptat un cadru legislativ diversificat. La sfarsitul lunii august 2000, fost adoptata Ordonanta de Guvern nr. 137/2000 privind prevenirea si sanctionarea tuturor formelor de discriminare, (ulterior modificata si completata prin

Legea 48/2002, OG 77/2003, legea 27/2004, legea 324/2006, fiind republicata in februarie 2007)^{xxxiii}, lucru care a constituit un demers important in sensul combaterii discriminarii prin mijloace juridice. Initiative similare, in materie penala, s-au materializat prin adoptarea Ordonantei de Urgenta nr. 31/2002 privind interzicerea organizatiilor si simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob si a promovarii cultului persoanelor vinovate de savarsirea unor infractiuni contra pacii si omenirii (ulterior modificata prin Legea 107/2006) si prin revizuirea Codului penal^{xxxiv}. In ce priveste egalitatea de gen, in anul 2002, a fost adoptata si legea 202 privind egalitatea de sanse intre femei si barbati. Aceasta a fost modificata si completata prin OG 84/2004, legea 501/2004, fiind ulterior republicata in Monitorul Oficial nr. 135 din 14 februarie 2005. Legea 202/2002 a fost in continuare modificata prin legea 340/2006, OUG 56/2006, si legea 507/2006.

Avand in vedere faptul ca victimele incalcarii drepturilor omului se afla, in mod cert si in mod constant, intr-o situatie de dezavantaj fata de agresori (care au calitatea de reprezentanti ai statului), ca exista deseori presiuni exercitate asupra victimelor, ca victimele sunt in multe situatii neinformate cu privire la drepturile lor si uneori chiar analfabete, ca promovarea si apararea drepturilor omului constituie o prioritate atat pentru organizatiile neguvernamentale cat si statul roman, impreuna constituie tot atatea argumente in favoarea modificarilor legislative prezentate.

In ceea ce priveste conduita oficialilor responsabili cu aplicarea legii, in anii recenti, din experienta Romani CRISS si a altor organizatii de drepturile omului^{xxxv}, cazurile de violare a drepturilor omului au continuat sa aiba loc. Acest lucru este sustinut si de rapoartele institutiilor internationale.

In practica, abuzurile au imbracat diferite forme care pot fi clasificate in urmatoarele tipologii:

- utilizarea ilegala a armelor de foc;
- utilizarea fortei excesive in comunitatile de romi;
- tortura in arestul politiei;
- abuzuri cu conotatii rasiste.

Oficialii responsabili cu aplicarea legii se simt imuni la ilegalitatile savarsite in munca lor. In dese randuri, ilegalitatile savarsite nu sunt investigate adecvat si raman nesancionate, in pofida faptului ca acestea sunt semnalate si bine documentate de catre organizatii neguvernamentale^{xxxvi}. In plus, se exercita presiuni de catre oficialii si institutii insarcinate cu aplicarea legii asupra persoanelor implicate (victime si/sau martori), experti (de ex. medici legisti) si activisti de drepturile omului. Astfel, un cadru medical a recunoscut in fata instantei de judecata ca a fost amenintat cu moartea de catre un politist pentru a falsifica documentele medicale referitoare la cauza decesului unei persoane in arestul politiei^{xxxvii}.

In conditiile in care pe langa protectia legii, protectia oficialilor responsabili cu aplicare legii, indiferent de abuzurile comise, este asigurata si de institutiile afiliate se poate vorbi de un mecanism care sa acopere abuzurile savarsite de acesti oficiali. Mecanismele de asigurare a impunitatii includ, pe de o parte, exercitarea de presiuni asupra persoanelor implicate pentru a nu depune actiune in instanta sau pentru a nu efectua toate actele

necesare in fata instantei, iar, pe de alta parte, cercetarile penale efectuate au drept rezultat dispunerea neinceperii urmarii penale. Aceste aspecte tin, in fapt, de procesul de administrare a justitiei, element esential al statului de drept.

Acordarea explicita a calitatii procesuale active in materie penala organizatiilor care au drept scop sau obiectiv protectia drepturilor omului vine in consonanta cu prevederile Directivei 43/2000 a Uniunii Europene.

Subliniem si faptul ca, atat jurisprudenta nationala cat si cea europeana reliefeaza necesitatea garantarii drepturilor procesuale ca parte integranta a drepturilor fundamentale ale omului. Astfel, Inalta Curte de Casatie si Justitie a precizat in mod neechivoc faptul ca in situatia in care *“se constata ca inculpatul este o persoana nescolarizata, nestiutoare de carte, iar in declaratia data in fata instantei a sustinut ca nu a recunoscut in faza de urmarire penala, verbal, intrucat nu stie sa scrie, fapta pusa in sarcina lui prin actul de sesizare a instantei, aratand ca organele de urmarire penala l-au pus sa semneze anumite acte, dar nu cunoaste ce cuprind acestea.”* In speta mentionata, organul de urmarire penala nu s-a conformat dispozitiilor art. 73 alin. (2) C. proc. pen., potrivit carora in cazul in care invinuitul sau inculpatul nu poate sau refuza sa semneze, se face mentiune pe declaratia scrisa, iar ICCJ a aratat ca in situatia in care *“inculpatul nu este in masura sa scrie si sa citeasca o simpla grafie intitulata sau considerata semnatura nu acopera obligatia de a face mentiunile necesare pe acte”*.^{xxxviii} Opinam ca asemenea incalcarii ale drepturilor procesuale sunt in neconcordanta atat cu legislatia in vigoare cat si cu art. 6 din Conventia Europeana a Drepturilor Omului si jurisprudenta CEDO. Pe cale de consecinta, consideram necesar ca legiuitorul sa reglementeze in mod expres situatia persoanelor nestiutoare de carte, in sensul protejarii drepturilor procesuale ale acestora.

Intr-o societate democratica, dinamica sociala este rodul libertatii individuale si nu este programata pe criterii discriminatorii. De asemenea, nu se urmareste prin masuri de inginerie sociala, formarea unor entitati sociale aparte. Masuri precum colonizarea de populatii, in vederea modificarii compozitiei sociale avand la baza un motiv discriminatoriu sunt deosebit de distructive la adresa drepturilor si libertatilor fundamentale ale omului, si constituie deopotriva un real pericol la adresa democratiei si a statului de drept.

Prin incriminarea unui asemenea comportament, legiuitorul ar transmite un mesaj de toleranta-zero fata de scindarea fortata a societatii sau a unor grupuri din societatea romaneasca. Totodata, o valoare fundamentala, amplu recunoscuta la nivel national si european, coeziunea sociala, ar beneficia de o protectie adecvata impotriva unor incalcarii grosolane si periculoase.

PROPUNERI MODIFICARI OBIECTIVE	
<i>Text din strategie</i>	<i>Propuneri de modificari</i>
Organizarea unor campanii de promovare si respectare a drepturilor omului (a drepturilor civile, politice si sociale)	Organizarea unor campanii de promovare si respectare a drepturilor omului (a drepturilor civile, politice, <i>economice</i> , sociale si culturale)

<p>Continuarea masurilor afirmative in procesul de recrutare, in conformitate cu prevederile legale in vigoare, a apersonalului pentru structurile Politiei Romane si ale Jandarmeriei Romane din randul cetatenilor apartinand minoritatii romilor, cu precadere din comunitatile locale cu un numar semnificativ de romi. Recrutarea cetatenilor apartinand minoritatii romilor si pentru structurile Politiei locale, in considerarea prevederilor art. 1 din Legea nr. 155/2010 a politiei Locale care stabileste domeniile si principiile in care/pe baza carora acestia isi desfasoara activitatea.</p>	<p>Continuarea masurilor afirmative in procesul de recrutare, in conformitate cu prevederile legale in vigoare, a apersonalului pentru structurile Politiei Romane si ale Jandarmeriei Romane din randul cetatenilor apartinand minoritatii romilor, cu precadere din comunitatile locale cu un numar semnificativ de romi, <i>in vederea asigurarii in termen mediu a reprezentarii romilor la nivelul tuturor esaloanelor, inclusiv la nivelul celui de comanda.</i> Recrutarea cetatenilor apartinand minoritatii romilor si pentru structurile Politiei locale, in considerarea prevederilor art. 1 din Legea nr. 155/2010 a politiei Locale care stabileste domeniile si principiile in care/pe baza carora acestia isi desfasoara activitatea.</p>
---	--

PROPUNERI DE OBIECTIVE NOI

<p>1. Modificarea cadrului legislativ in sensul protejarii drepturilor procesual-penale ale persoanelor nestiutoare de carte, inclusiv prin includerea unor masuri suplimentare in ce priveste obligativitatea prezentei martorului-asistent sau utilizarea unor mijloace audio-video.</p>
<p>2 Conferirea explicita a calitatii procesuale active organizatiilor neguvernamentale care au drept scop protectia drepturilor omului sau care au un interes legitim, raportat la cel putin urmatoarele infractiuni: articolele 166, 166¹, 192, 193, 217, 218, 246, 247, 248¹, 249, 250, 266, 267, 267¹, 302¹, 317 si 357 din Codul Penal, precum si in cazul infractiunilor si contraventiilor prevazute de OUG 31/2002.</p>

Reprezentantii organizatiilor neguvernamentale care au drept scop protectia drepturilor omului sau care au un interes legitim participa in calitate de observatori sau martori asistenti la audieri/luarea de declaratii in cazul savarsirii infractiunilor prevazute de articolele 166, 166¹, 192, 193, 217, 218, 246, 247, 248¹, 249, 250, 266, 267, 267¹, 302¹, 317 si 357 din Codul Penal si de OUG 31/2002.

<p>1. Incriminarea unei noi fapte, prin includerea in codul penal a unui articol avand urmatorul continut:</p> <p style="padding-left: 40px;"><i>„Actiunea constand in amenintari, constrangeri, folosirea fortei sau orice alte mijloace de asimilare, stramutare sau colonizare de persoane in scopul deportarii pe temei de rasa, nationalitate, etnie, limba, religie, conditie sociala, convingeri, gen, orientare sexuala, varsta, dizabilitate, boala cronica necontagioasa sau infectie HIV/SIDA sau in scopul modificarii compozitiei etnice, rasiale sau sociale a unei zone a tarii sau a unei localitati se pedepseste cu inchisoarea de la 2 la 7 ani”.</i></p>

F.3. ADMINISTRATIE SI DEZVOLTARE COMUNITARA

Recomandari privind Administratia

Nota de fundamentare

In implementarea Strategiei, o atentie deosebita trebuie acordata in primul rand instrumentelor de aplicare a procesului la nivel local si judetean si al raportarii acestora, in al doilea rand competentelor si performantelor expertilor angajati, in sensul plus valorii pe care acestia pot sa o aduca in atingerea obiectivelor propuse, si in al treilea rand bugetarii activitatii acestora. Recomandarilor mai multor rapoarte^{xxxix} elaborate in sensul evaluarii implementarii Strategiei anterioare, au aratat ca inexistentia unor fonduri, spre exemplu de deplasare a expertilor BJR in teritoriu, au contribuit la ineficienta acestei structuri.

In sensul unei administratii coerente se impune ca expertii romi angajati in cadrul structurilor infiintate la nivelul primariilor si al prefecturilor sa aiba expertiza necesara intr-un domeniu conex cu administratia publica si cu problematica romilor.

Pregatirea precara, pe care au avut-o unii experti angajati in cadrul BJR, a dovedit faptul ca o politica publica de o asemenea complexitate, precum Strategia Nationala pentru Incluziunea Romilor, risca sa-si piarda potentialul si eficienta, ca apoi rezultatele previzionate sa fie partiale sau sa lipseasca.

In comunitatile cu populatie insemnata de romi si cu probleme sociale grave, se impune angajarea mai multor experti pe domenii diferite, in functie de nevoile de actiune a autoritatilor locale, ONG-urilor, grupurilor de initiativa etc., in sensul rezolvarii sau ameliorarii problemelor existente.

In acelasi timp, raportul cost-eficienta recomanda o delimitare clara a functiilor si responsabilitatilor a birourilor regionale ale Agentiei Nationale pentru Romi si a Birourilor Judetene pentru Romi, dat fiind faptul ca multe dintre atributiile acestora se suprapun.

III.OBSERVATII ASUPRA INDICATORILOR

Nota de fundamentare

In proiectul de Strategie supus dezbaterii, o parte din indicatori reprezinta, de fapt, obiective („Scaderea inegalitatii sociale/economice”; „Cresterea accesului la scoala a fetelor rome”; „Constientizarea personalului medical asupra accesului non-discriminator la serviciile de ingrijire medicala” etc.

O parte din indicatori sunt formulati defectuos - toti indicatorii referitori la mediul urban/rural (de exemplu, „Locatia proiectelor generatoare de venit urban/rural” ar trebui formulat „Proportia proiectelor generatoare de venit desfasurate in mediul urban si in

mediul rural”); „Parteneriate durabile cu autoritatile locale” ar trebui formulat astfel incat sa fie cuantificabil – „Numar de parteneriate durabile cu autoritatile locale”, cu definirea prealabila a conceptului de „parteneriat durabil”.

O parte din indicatori sunt dificil, daca nu imposibil, de masurat („Numarul persoanelor care au inceput sa lucreze avand cunostinte despre conditiile pietei”; „Participare crescuta a parintilor la procesele decizionale din scoala si comunitate”; „Constientizarea asupra procedurilor de asigurare medicala” etc.).

O parte din indicatori sunt, mai degraba, preocupari ale autorilor Strategiei („Beneficiarii au luat atitudine in implicarea lor activa”; „Concentrarea asupra femeilor si populatiei rurale”).

Pentru unii indicatori, nu exista baza de comparatie, pentru ca in momentul de fata datele colectate oficiale nu includ variabila „etnie” (de exemplu, accesul la servicii de sanatate).

Indicatorii nu sunt asociati unor tinte (singura exceptie, este punctul 15 de la domeniul Educatie, acolo unde tinta este mentionata in directia de actiune)

Nu se mentioneaza tipul si furnizorii de date utilizati pentru evaluarea indeplinirii obiectivelor Strategiei.

Procedura de masurare a indicatorilor nu este specificata.

Propuneri tinte

1. Cresterea cu 10 puncte procentuale, in perioada 2011-2020, a participarii romilor la educatia prescolara.
2. Cresterea cu 10 puncte procentuale, in perioada 2011-2020, a participarii romilor la invatamantul primar.
3. Cresterea cu 15 puncte procentuale, in perioada 2011-2020, a participarii romilor la invatamantul gimnazial.
4. Cresterea cu 10 puncte procentuale, in perioada 2011-2020, a participarii romilor la invatamantul secundar superior.
5. Cresterea cu 10 puncte procentuale, in perioada 2011-2020, a participarii romilor la invatamantul universitar.
6. Cresterea cu 30%, in perioada 2011-2020, a numarului comunitatilor rome deservite de mediator scolar.
7. Cresterea cu 40%, in perioada 2011-2020, a numarului persoanelor angajate ca mediator scolar.
8. Eliminarea completa a segregarii scolare pana in anul 2015.
9. Cresterea cu 20 puncte procentuale, in perioada 2011-2020, a ratei de ocupare a populatiei rome in varsta de 15-64 de ani.
10. Cresterea cu 30%, in perioada 2011-2020, a numarului comunitatilor rome deservite de mediator sanitar.
11. Cresterea cu 40%, in perioada 2011-2020, a numarului persoanelor angajate ca mediator sanitar.

12. Intrarea in legalitate a 5.000 de asezari informale ale romilor anual, in perioada 2011-2020.
13. Infiintarea a 800 de centre sociale destinate persoanelor de etnie roma anual, in perioada 2011-2020.

Celelalte tinte se vor elabora intr-un an de la data intrarii in vigoare a Strategiei, pe baza rezultatelor unui studiu de tip baseline.

Propuneri indicatori educatie

1. Proportia copiilor romi care urmeaza forme de educatie anteprescolara (dezagregat pe gen, mediu de rezidenta)
2. Proportia copiilor romi care termina educatia prescolara (dezagregat pe gen, mediu de rezidenta)
3. Proportia tinerilor romi care termina invatamantul obligatoriu (dezagregat pe gen, mediu de rezidenta)
4. Durata medie de scolarizare pentru elevii romi (dezagregat pe gen, mediu de rezidenta)
5. Proportia persoanelor rome care termina invatamantul secundar (dezagregat pe gen, mediu de rezidenta)
6. Numarul locurilor alocate candidatilor romi (dezagregat pe ciclul de educatie)
7. Numarul elevilor care acceseaza locurile alocate candidatilor romi (dezagregat pe gen, mediu de rezidenta)
8. Proportia persoanelor rome inscise in invatamantul tertiar (dezagregat pe gen, mediu de rezidenta si procedura de inscriere)
9. Numarul de scoli in care se preda limba romana (dezagregat pe judet, mediu de rezidenta, nivel de educatie)
10. Numarul de elevi care au optiunea de a studia limba romana
11. Numarul de elevi care studiaza limba romana (dezagregat pe etnie, judet, mediu de rezidenta, nivel de educatie)
12. Numarul persoanelor formate in predarea limbii romane (dezagregat pe gen)
13. Numarul de cadre didactice care predau limba romana (dezagregat pe gen si titularizare)
14. Numarul cadrelor didactice de limba romana care beneficiaza de cursuri de formare continua
15. Numarul de persoane formate ca mediator scolar (dezagregat pe gen)
16. Numarul de persoane angajate ca mediator scolar (dezagregat pe gen)
17. Numarul de comunitati rome deservite de mediatori scolari (dezagregat pe mediu de rezidenta si judet)
18. Numarul de institutii de invatamant bilingve (romana – romani) care functioneaza
19. Numarul de persoane care studiaza in institutii de invatamant bilingve (romana – romani)
20. Introducerea unei discipline referitoare la educatia interculturala, promovarea diversitatii in scoala si societate, prevenirea si combaterea discriminarii in formarea initiala a cadrelor didactice
21. Numarul de scoli in care se preda istoria si cultura romana (dezagregat pe judet, mediu de rezidenta, nivel de educatie)

22. Numarul de cadre didactice care predau istoria si cultura romani (dezagregat pe gen si titularizare)
23. Numarul de elevi care studiaza istoria si cultura romani (dezagregat pe etnie, judet, mediu de rezidenta)
24. Numarul publicatiilor in limba romani inregistrate la Biblioteca Nationala (dezagregat pe tip de publicatie)
25. Numarul publicatiilor bilingve, in limba romani si alta limba, inregistrate la Biblioteca Nationala (dezagregat pe tip de publicatie)
26. Existenta unui muzeu al romilor
27. Existenta unui teatru al romilor

Indicatori ocupare

1. Rata de ocupare a populatiei rome in varsta de 15-64 de ani (dezagregat pe grupe de varsta, gen si mediu de rezidenta)
2. Numarul de cursuri de formare in vederea dezvoltarii competentelor antreprenoriale (dezagregat pe mediu de rezidenta)
3. Numarul de persoane rome care beneficiaza de cursuri de formare in vederea dezvoltarii competentelor antreprenoriale (dezagregat pe gen si mediu de rezidenta)
4. Numarul de diplome acordate la cursurile de formare in vederea dezvoltarii competentelor antreprenoriale (dezagregat pe gen si mediu de rezidenta)
5. Rata beneficiarilor cursurilor de formare care devin activi pe piata muncii (la 6 luni de la absolvirea programului de formare)
6. Numarul de crese, centre multifunctionale, centre de tip scoala-dupa-scoala infiintate.
7. Ponderea femeilor rome in totalul personalului angajat in cresele, centrele multifunctionale si centrele de tip scoala-dupa-scoala infiintate
8. Numarul de campanii de constientizare a angajatorilor privind fenomenul de discriminare la locul de munca, egalitate de sanse, mobbing si dialog social
9. Numarul angajatorilor care beneficiaza de campanii de constientizare privind fenomenul de discriminare la locul de munca, egalitate de sanse, mobbing si dialog social (dezagregat pe sector economic, marime a unitatii economice, mediu de rezidenta, sursa de finantare)
10. Numarul de centre de consiliere profesionala si asistenta sociala pentru romi infiintate
11. Numarul beneficiarilor serviciilor de consiliere profesionala si asistenta sociala oferite de centrele infiintate (dezagregat pe gen, mediu de rezidenta)
12. Dezvoltarea unui program national in vederea imbunatatirii competentelor/abilitatilor profesionale si adaptarii acestora la cerintele pietei muncii
13. Modificarea legislatiei cu privire la insertia profesionala a grupurilor vulnerabile

Indicatori sanatate

1. Infiintarea unui program de informare si consultanta medicala.
2. Numarul de campanii de informare, educare si comunicare pentru comunitatile de romi (dezagregat pe judet, mediu de rezidenta, tema)
3. Numarul de comunitati in care se deruleaza campanii de informare, educare si comunicare (dezagregat pe judet, mediu de rezidenta, tema)
4. Numarul de beneficiari ai campaniilor de informare (dezagregat pe judet, mediu de rezidenta, gen, tema)
5. Realizarea unei evaluari a sistemului de asistenta medicala comunitara
6. Revizuirea Ordinului 619/2002
7. Numarul de persoane care urmeaza cursuri de formare ca mediatori sanitari (dezagregat pe gen, judet, mediu de rezidenta)
8. Numarul de absolventi ai cursurilor de formare ca mediatori care sunt angajati la 6 luni de la incheierea cursului (dezagregat pe gen, judet, mediu de rezidenta)
9. Numarul mediatorilor sanitari care activeaza (dezagregat pe mediu de rezidenta, tip de contract de munca, vechime ca mediator)
10. Numarul cursurilor de formare continua a mediatorilor sanitari organizate (dezagregat pe tematica)
11. Numarul mediatorilor sanitari care beneficiaza de cursuri de formare continua
12. Numarul comunitatilor care beneficiaza de servicii de mediere sanitara
13. Numarul persoanelor de etnie roma care beneficiaza de servicii de mediere sanitara
14. Reinfiintarea Comisiei ministeriale pentru romi in cadrul Ministerului Sanatatii
15. Numarul cazurilor de discriminare analizate de Comisia ministeriala pentru romi din cadrul Ministerului Sanatatii
16. Numarul campaniilor de informare cu privire la importanta medierii sanitare organizate
17. Numarul beneficiarilor campaniilor de informare cu privire la importanta medierii sanitare
18. Numarul institutiilor de invatamant superior in domeniul medicinei care au cursuri antidiscriminare si cursuri pe tema diversitatii culturale
19. Numarul absolventilor institutiilor de invatamant superior in domeniul medicinei care au urmat cursuri antidiscriminare si cursuri pe tema diversitatii culturale
20. Adoptarea unui Ordin al Ministerului Sanatatii care sa interzica toate formele de discriminare in domeniul sanatatii.

Indicatori locuire

1. Numarul centrelor sociale infiintate (dezagregate pe mediu de rezidenta)
2. Numarul comunitatilor deservite de centre sociale
3. Numarul beneficiarilor serviciilor oferite de centrele sociale
4. Numarul programelor de finantare sau co-finantare pentru asigurarea conditiilor adecvate de locuit
5. Numarul beneficiarilor romi ai programelor de finantare sau co-finantare pentru asigurarea conditiilor adecvate de locuit
6. Suma totala accesata de beneficiarii romi prin programele de finantare sau co-finantare pentru asigurarea conditiilor adecvate de locuit

7. Numarul asezarilor informale intrate in legalitate
8. Numarul persoanelor care locuiesc in asezarile informale intrate in legalitate
9. Desemnarea unei institutii pentru monitorizarea tendintelor si politicilor de locuire
10. Numarul romilor care beneficiaza de locuinte sociale
11. Ponderea romilor care beneficiaza de locuinte sociale

IV. PROCEDURA DE MONITORIZARE SI EVALUARE

OBSERVATII ASUPRA TEXTULUI

Procedura de monitorizare si evaluare propusa de Strategie sa respecte principiile si criteriile stabilite de Comisia Europeana, Comunicarea din aprilie, 2010:

- Monitorizarea indeaproape a progresului inregistrat cu privire la situatia economica si sociala a romilor si prezentarea anuala a concluziilor in cadrul rapoartelor de progres.
- Punerea in aplicare a unui mecanism de monitorizare viguros, cu referinte clare, care sa asigure ca rezultatele tangibile sunt masurate

Conform art 19, Regulamentul privind procedurile de elaborare, monitorizare si evaluare a politicilor publice la nivel central metodologia monitorizarii si evaluarii politicilor publice este prevazuta in propunerea de politici publice, ci nu in termen de 90 de la aprobarea Strategiei, asa cum se prezinta in textul propus de Guvernul Romaniei.

Textul Strategiei mentioneaza faptul ca ANR va elabora metodologia de monitorizare si evaluare in termen de 90 zile de la aprobarea documentului, insa mentioneaza ca ANR va crea un sistem de comunicare online intre institutiile/autoritatile centrale si locale implicate in implementarea Strategiei Guvernului. Este inacceptabil ca instrumentul de culegere a datelor sa fie propus inaintea metodologiei insasi.

SE ADAUGA URMATORUL TEXT:

Guvernul va implica parteneri de consultare in procesul de monitorizare a progresului guvernului in implementarea Strategiei. Rapoartele anuale cu privire la implementarea Strategiei vor cuprinde informatii detaliate referitoare la implicarea partenerului in procesul de monitorizare.

Guvernul incurajeaza ONG-urile, atat la nivel national cat si la nivel local, sa monitorizeze implementarea politicilor, a programelor destinate romilor, precum si educatia comunitara pentru democratie si drepturile omului.

Membrii societatii civile, dar si experti independenti vor elabora rapoarte de umbra/alternative care vor urmari implementarea Strategiei la nivel local si central , dar si datele raportate de Guvern in rapoartele periodice. Rapoartele din umbra/alternative

vor include informatii, argumente, date statistice, spete care sa confirme sau sa infirme informatiile prezentate de catre Guvern anual.

Raportele Guvernului, dar si ale societatii civile vor fi puse in consultare publica anual in cadrul unei dezbateri cu caracter public, organizate de catre Guvernul Romaniei, prin SGG, inainte de transmiterea raportului de progres catre Comisia Europeana. Raportele alternative vor fi postate pe site-ul Guvernului, alaturi de raportul de monitorizare realizat de Guvern anual.

Monitorizarea se va realiza anual si vor evidientia urmatoarele aspecte:

- a) modificarile institutionale care au survenit in urma implementarii politicii publice;
- b) modificarile asupra situatiei grupurilor-tinta vizate, atat pe parcursul implementarii, cat si la finalizarea acesteia;
- c) costurile implementarii;
- d) respectarea termenelor si a continutului activitatilor din cadrul planului de actiune;
- e) intarzierile in realizarea activitatilor si motivul producerii lor.

Activitatile de monitorizare si evaluare pot fi subcontractate si altor organizatii din mediul privat, neguvernamental, din mediul academic si de invatamant superior.

Rapoartele periodice de monitorizare se vor realiza conform modelului prevazut in anexa nr. 2, *Regulamentul privind procedurile de elaborare, monitorizare si evaluare a politicilor publice la nivel central*

Ministerele si celelalte autoritati ale administratiei publice centrale vor analiza periodic stadiul implementarii Strategiei in domeniul lor de activitate si vor face propuneri de adaptare a documentului de politica publica la cerintele impuse de evolutia vietii economico-sociale.

V. OBSERVATII ASUPRA ETAPELOR ULTERIOARE SI INSTITUTIILOR RESPONSABILE

Nota de fundamentare

Actuala forma propusa de strategie este conceptualizata in ce priveste structura implementarii la nivel central, regional si local pe acelasi model folosit in implementarea Strategiei pentru imbunatatirea situatiei romilor aprobata prin HG 430/2001. O serie intrega de documente, inclusiv rapoarte de monitorizare de tara ale Comisiei Europene din perioada de pre-aderare a Romaniei la Uniunea Europeana, rapoarte alternative ale unor organizatii precum Institutul pentru o Societate Deschisa, Romani CRISS sau Agentia de Dezvoltare Comunitara „Impreuna” au semnalat nefunctionalitatea structurii folosite in implementarea strategiei pentru imbunatatirea situatiei romilor in perioada 2001-2010.^{x1}

In contextul delimitarii responsabilitatilor si atributiilor intre diferitele niveluri decizionale – central, judetean, local – cadru furnizat de Legea Administratiei Publice Locale 215/2001, marcat de principiile descentralizarii si autonomiei locale, folosirea aceluiasi sistem institutional de implementare nu face decat sa limiteze din start potentialul impact in ce priveste implementarea Strategiei de incluziune a cetatenilor romani apartinand minoritatii romilor in perioada 2011- 2020.

Astfel, proiectul de strategie, in aceeasi linie cu sistemul institutional de implementare propus prin HG 430/2001 nu defineste responsabilitatile specifice la nivel central si modul in care acestea sunt transferate la nivel judetean si local. In acest sens, este recomandabil ca cel putin planurile de actiune sa defineasca responsabilitatile pentru fiecare domeniu sectorial, si sa stabileasca cadrul de competente in mod specific, si nu general. Proiectul de strategie face referinta pentru nivelele regional/judetean/local la urmatoarele institutii sau tipuri de institutii: Servicii publice deconcentrate ale institutiilor responsabile, Birouri Judetene pentru Romi, Autoritati publice locale si structurile asociative ale acestora. In contextul celor mentionate mai sus in ce priveste principiile descentralizarii si autonomiei locale, includerea acestora in proiectul de strategie fara o definire clara a responsabilitatilor, rolurilor si a competentelor, cu referiri foarte clare la bazele legale pentru acestea, nu face decat sa creeze un context similar cu cel din perioada 2001-2010 de implementare a strategiei aprobata prin HG 430/2001, caracterizata prin lipsa de interes, de obligatii normative clare, insotite de prevederi referitoare la sanctiuni in cazul nerespectarii, precum si modalitatile de bugetare a masurilor si actiunilor propuse de la nivel central, judetean si local, cu referiri clare la prevederi legale care sa conduca la alocarea de resurse bugetare de la nivel locale, judetean si central pentru implementarea strategiei, si la prevederi clare cu privire la transferuri bugetare intre ordonatori principali, secundari si tertari de credite bugetare. In acelasi timp, este necesara integrarea unor prevederi distincte care sa asigure includerea in propunerile de bugete pentru fiecare an urmator, incepand de la nivelul ordonatorilor tertari (scoli, dispensare, Agentii Locale pentru Ocuparea Fortelor de Munca, etc), secundari si principali, de resurse bugetare pentru implementarea de masuri si actiuni aflate in aria de competenta a respectivelor institutii publice, precum si pentru asigurarea cofinantarii pentru potentiale proiecte finantate din fonduri europene, cu respectarea cadrului legislativ in domeniul finantelor publice, inclusiv locale.^{xli}

In ce priveste masurile organizatorice, acestea reflecta aproape in totalitate sistemul institutional prevazut si de HG 430/2001 pentru implementarea strategiei 2001-2010, care si-a dovedit in mod evident limitarile.

In contextul functionalitatii defectuoase a sistemului de implementare a strategiei pentru 2001-2010 aprobata prin HG 430/2001 precum si al necorelarii acestui mecanism cu contextul de functionare al administratiei publice centrale si locale si considerarea principiilor descentralizarii si al autonomiei locale, consideram ca replicarea aceluiasi sistem fara ajustari structurale ar crea premisele pentru esecul implementarii politicilor publice pentru romi propuse inclusiv prin Strategia 2011-2020 in toate planurile, si cu atat mai mult la nivel judetean si local.

Mai mult, responsabilizarea aproape exclusiva a:

(1) **Birourilor Judetene pentru Romi**, care in practica inseamna o persoana a carei functie difera de la judet la judet si se subordoneaza Institutiei Prefectului, fara un mandat direct de implementare de politici publice la nivel judetean, ci cu un rol aproape exclusiv de control de tutela, si a

(2) **expertilor pentru romi** din cadrul Primariilor, ce nu se regasesc in cadrul primariilor de la nivelul tuturor comunitatilor cu romi si a caror fise de post si nivele de expertiza difera si mai mult, a caror nivel de responsabilitate este prea vag sau/si larg si a caror putere de decizie este minimala, tinzand spre zero; creaza premise pentru un impact limitat a masurilor de politici publice pentru romi, inclusiv prevazute de catre Strategie, sau seteaza un cadru neconform cu realitatea sistemului institutional de la nivel judetean si local.

In acest sens, tinand cont de rolul esential din punct de vedere institutional al Consiliilor Locale la nivel local si respectiv al Consiliilor Judetene la nivel judetean, sistemul institutional inclus in propunerea de strategie care ignora aceste institutii si rolul esential al acestora in implementarea de masuri de politici publice la nivel local si judetean este unul ce seteaza din start premise pentru limite importante in implementarea politicilor publice pentru romi la nivel judetean si local.

Sistemul de implementare a strategiei pentru romi trebuie integrat in sistemul administrativ, inclusiv prin crearea de sisteme clare de ierarhii si responsabilitati si care sa includa organele deliberative colegiale alese la nivel local si judetean, i.e. Consiliile Locale si Consiliile Judetene.

In mod similar, activitatea Birourilor Regionale ale Agentiei Nationale pentru Romi trebuie corelata in mod institutional cu activitatile care tin de dezvoltarea regionala, in principal a Agentiilor de Dezvoltare Regionala.

In acelasi timp, politicile publice pentru romi de la nivel local, judetean, regional si national trebuie corelate cu si integrate in politicile publice generale respectiv cu strategiile de dezvoltare locale, judetene, regionale si nationala (planuri de dezvoltare locala, planuri de dezvoltare regionala, strategii de dezvoltare judeteana, Planul National de Dezvoltare).

VI. OBSERVATII ASUPRA IMPLICARII SOCIETATII CIVILE

Nota de fundamentare

Comunicarea CE din aprilie 2011 – pag 12, punctul 6 precizeaza faptul ca implicarea societatatii civile trebuie sa fie imputernicita prin incurajarea unui dialog institutional cu reprezentantii romilor, care trebuie sa se implice si sa isi asume responsabilitatea in formularea politicilor, si in implementarea si monitorizarea acestora.

De-a lungul implementării Strategiei anterioare, ANR a demonstrat o slabă capacitate de consultare a societății civile. Mai mult decât atât, în ultimii 10 ani nu a existat niciun mecanism de implicare a societății civile în implementarea sau monitorizarea strategiei.

Deasemenea, reprezentanții ANR nici în alte contexte nu au dus o politică de implicare sau consultare eficientă în sensul acțiunii în comun cu societatea civilă (spre exemplu cazul expulzarilor colective din Franța sau a amprentarilor abuzive din Italia).

Cu ocazia evaluărilor României de către organizații și organisme internaționale (CEDAW, CERD, OHCHR etc.), ANR nu a solicitat puncte de vedere ale societății civile române. Considerăm acest aspect semnificativ, având în vedere că problematica romilor trebuie privită și din punctul de vedere al respectării drepturilor omului.

Recomandări

Mecanismul de consultare să fie coordonat de Grupul Interministerial de Lucru în strânsă colaborare cu Comisiile Ministeriale. Considerăm necesară posibilitatea de a dialoga cu toate structurile GIL inclusiv Comisiile Ministeriale pe parcursul implementării permitând schimbul de informații și date privind implementarea strategiei la nivel local.

Acest mecanism trebuie să asigure constituirea unei platforme permanente de dialog cu românii, să revizuiască și mecanismele existente vizând împuternicirea romilor și combaterea sentimentelor antiromâne la nivel local și de incluziune socială a romilor, în general.

ORGANIZATII SI PERSOANE SEMNATARE:

1. A.C.O.R.D - Vasile Ionescu, Presedinte;
2. Alianta Civica a Romilor din Romania* – David Mark, Director executiv;
3. Alianta pentru Unitatea Romilor – Alecu Ionel, Presedinte;
4. Asociația „Sanse Egale” - Robert Vaszi, Director executiv;
5. Asociația Romilor - Fratia Gavris Lingurar, Presedinteș
6. Asociația Romilor pentru Migratie “R.O.M” – Viorel Zaharia, Presedinte;
7. Asociația Social – Democrata a Romilor Ardeleni – Lacatus Matei, Presedinte;
8. Asociația Rromilor " Egalitate de Sanse " Tulcea - Dumitru Vasile, Presedinte;
9. Centrul Crestin al Romilo – Florin Cioba, Presedinte;
10. Centrul de Asistenta Tehnica pentru Organizatii Nonprofit - Caton Musceleanu, Director executiv;
11. Centrul pentru Promovarea Tinerilor Romi – Felix Costache, Director executiv;
12. Centrul Romilor pentru Romani CRISS – Margareta Matache, Director executiv;
13. Centrul Rromilor "Amare Rromentza" - Mihai Neacsu, Director executiv si Delia Grigore, Presedinte;
14. Fundatia pentru Dezvoltarea Societatii Civile – Ionut Sibian, Director executiv;
15. Fundatia Ramses - Adrian Moldovan, Presedinte;
16. Fundatia Roma Education Fund Romania – Eugen Crai, Director national;
17. Fundatia SOROS – Gabriel Petrescu, Director executiv ;
18. Institutul pentru Politici Publice – Violeta Alexandru, Director executiv;
19. Programul Natiunilor Unite pentru Romania – Mircea Mocanu, Director de Programe Socio - Economice;
20. UNICEF – Luminita Costache, Specialist Politici Sociale ;
21. Uniunea Nationala a Comunitatilor de Rromi - Florin Motoi, Presedinte;

**Organizatiile membre ale Aliantei Civice a Romilor din Romania:*

1. Fundatia Ruhama Oradea - Marian Daragiu, Presedinte;
2. Alianta pentru Unitatea Romilor – Filiala Braila, Sandel Grosu, Presedinte;
3. Asociația „Roma Access” Constanta - Ion Nicu Stoica, Director Executiv;
4. Asociația “Romii Romascani” Neamt - Liviu Daraban, Presedinte;
5. Asociația Romii Ursari Iasi - Viorel Motas, Presedinte;
6. Asociația „Sanse Egale pentru Femei si Copii” Salaj
Faitas Mirela, Directoare Executiva;
7. Asociația „Sanse Egale” Salaj - Vaszi Robert Janos, Presedinte;
8. Asociația pentru Apararea Drepturilor Omului „Sanse Egale pentru Romi si Sinti ADOSERS” Salaj - Marcosan Andrei, Presedinte;
9. Asociația Thumende Hunedoara - Cristinela Ionescu, Presedinta;
10. Centrul Cultural „O Del Amenca” Prahova ,Ganea Daniel, Director Executiv;
11. Agentia de Dezvoltare Comunitara „INTER-ACTIVA” Botosani
Semiramida Balan, Presedinta;
12. Asociația „Divano Romano” Botosani - Ferariu Rubina, Presedinta;
13. Asociația „Parudimos” Timisoara - Leonard Bebi, Presedinte;

14. Asociația Jurnalistilor Rromi, București - Lacatus Georgica, Director Executiv;
15. Asociația T.R.U.S.T. – Tinerii Romi pentru Unitate, Solidaritate și Transparență Craiova - Alin Banu, Director Executiv;
16. Asociația Amare Phrala, Cluj - Doghi Pavel, Președinte ;
17. Asociația Rhoma Heart Ilo Rom, Brașov - Dan Raea, Director Executiv;
18. Asociația Nevo Parudimos Caras Severin - Daniel Grebeldinger, Președinte;
19. Asociația Romano Suno Cluj - Norbert Iounas, Director Executiv ;
20. Asociația Florarilor București - Florin Costel Georgescu, Președinte ;
21. Alianța pentru Unitatea Romilor România București - Alecu Ionel, Președinte;
22. Uniunea Democratică Culturală a Romilor Valea Jiului Hunedoara Rad Marcel, Președinte ;
23. Fundația Wassdas Cluj, Ildi Otvos - Coordonator programe;
24. Fundația Ruhama – Marian Daragiu, Președinte;
25. Asociația Generația 2008 - Steluta Batir, Președinta.
26. Asociația Femeilor Rome Pentru Copiii Noștri - Letitia Mark, Președinta.
27. Asociația Tinerilor Romi, „Zurale Terne” - Iounas Dinu, Director executiv.
28. Asociația Speranță și încredere - Lacramioara Georgescu, Președinta.

ⁱhttp://www.sgg.ro/docs/File/UPP/doc/proiecte_finale/Strategia_BR_varianta_finala_aprobata_de_Guvern.pdf

ⁱⁱ http://www.ce-re.ro/upload/hg_775_2005.pdf

ⁱⁱⁱ Disponibil la <http://www.anr.gov.ro/html/Statistici.html> sau pe www.insse.ro

^{iv} Idem 1.

^v Idem 1.

^{vi} EU-MIDIS, European Union Minorities and Discrimination Survey, „Main results report”, European Union Agency for Fundamental Rights, 2009, p. 9, 10

^{vii} Depasiti doar de romii din Polonia cu 28% idem. p. 38

^{viii} Idem p. 41

^{ix} Idem 1.

^x http://ec.europa.eu/health/social_determinants/docs/com2011_173_en.pdf

^{xi} Third strategic review of Better Regulation in the European Union Commission communication - COM(2009) 15 (28 January 2009)

^{xii} Common standards for national Roma integration strategies - Making the Most of EU Funds for Roma

^{xiii} Ibidem 2

^{xiv} Art. 23, (1), *Declarația universală a drepturilor omului*, adoptată și proclamată de Adunarea Generală a Drepturilor Omului la 10 decembrie 1948.

^{xv} Art. 5 al Convenției internaționale pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 21 decembrie 1965.

^{xvi} Art. 11 al *Convenției privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor*, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 18 decembrie 1979.

^{xvii}*** ANOFM, „Raport de activitate pentru anul 2006”,

^{xviii}*** ANOFM, „Raport de activitate pentru anul 2006”,

^{xix}*** ANOFM, „Raport de activitate pentru anul 2007”, p. 15

^{xx}*** ANOFM, „Raport de activitate pentru anul 2008”, p. 14

^{xxi}*** ANOFM, „Raport de activitate pentru anul 2009”, p. 14

^{xxii}*** ANOFM, „Raport de activitate pentru anul 2006”,

^{xxiii}*** ANOFM, „Raport de activitate pentru anul 2007”, pp. 18 - 19

^{xxiv}*** ANOFM, „Raport de activitate pentru anul 2008”, p. 17

^{xxv}*** ANOFM, „Raport de activitate pentru anul 2009”, p. 18

^{xxvi} Idem 1.

^{xxvii} Fundamental Rights Agency, European Union Minorities and Discrimination Survey, Main Results Report, 2009

^{xxviii} COM(2009) 567, *Solidarity in Health: Reducing Health Inequalities in the EU*

^{xxix} UNDP, The Roma in Central and Eastern Europe, Avoiding the Dependency Trap, 2003. Bulgaria, Romania, Slovakia, Hungary and the Czech Republic. Equality and Human Rights Commission, *Inequalities Experienced by Gypsy and Traveller Communities: A review*, 2009

^{xxx} Pentru detalii, Romani CRISS, *Protectia legala impotriva discriminarii si politicile publice fata de romi*, Editura ECA, Bucuresti, 2007.

^{xxxi} Protocolul 12 la Convntia Europeana a Drepturilor Omului a fost ratificat prin legea nr. 103/2006, publicata in Monitorul Oficial nr. 376 din 2 mai 2006.

^{xxxii} Legea 612/2002, publicata in Monitorul Oficial, Partea I, nr. 851/2002, pentru formularea unei declaratii privind recunoasterea de catre Romania a Comitetului pentru Eliminarea Discriminarii Rasiale, conform art. 14 din ICERD.

^{xxxiii} Ordonanta de Guvern nr. 137 din 31 august 2000, publicata in Monitorul Oficial, Partea I, nr. 431 din 2 septembrie 2000 a fost adoptata cu modificari prin Legea nr. 48 din 16 ianuarie 2002 publicata in Monitorul Oficial, Partea I, nr. 69 din 31 ianuarie 2002, ulterior modificata prin Ordonanta de Guvern nr. 77 din 28 august 2003 publicata in Monitorul Oficial, Partea I, nr. 619 din 30 august 2003, si prin Legea nr. 27 din 5 martie 2004 publicata in Monitorul Oficial, Partea I, nr. 216 din 11 martie 2004, modificata la randul sau conform legii 324/2006 si care a fost publicata in Monitorul Oficial Partea I nr. 626 din 20/07/2006, care dispune si republicarea.

^{xxxiv} In mod specific, se facem referire la modificarile aduse prin Legea 278/2006.

^{xxxv} A se vedea, spre exemplu, rapoartele anuale ale Asociatiei pentru Apararea Drepturilor Omului din Romania –Comitetul Helsinki disponibile la www.apador.org sau rapoartele Amnesty International disponibile la www.amnesty.org/en/region/europe-and-central-asia/eastern-europe/romania.

^{xxxvi} Al doilea Raport ECRI privind Romania - 2001, par. 47, disponibil la adresa http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/5-archives/1-ECRI%27s_work/5-CBC_Second_reports/default.asp#TopOfPage.

^{xxxvii} Pentru detalii vezi Raportul Romani CRISS privind cazul N.B. vs. Politia Tg. Carbonești.

^{xxxviii} Respectiv hotararea nr. 4350/2005 a Inaltei Curti de Casatie si Justitie – Sectia penala, disponibila la adresa <http://www.scj.ro/SP%20rezumate%202005/SP%20r%204350%202005.htm>.

^{xxxix} Amintim raportul Focus Consultancy, *Assessment of the Roma Strategy Implementation Mechanism*, 2005

^{xl} Printre rapoartele in care se regasesc informatii cu privire la implementarea strategiei pentru imbunatatirea situatiei pentru romi 2001-2010 amintim: Centrul de Resurse pentru Comunitatile de Romi, Open Society Institute, *Monitorizarea implementarii la nivel local a Strategiei de imbunatatire a situatiei romilor*, aprilie 2004; Focus Consultancy, European Commission Delegation in Romania, *Assessment of the Roma Strategy Implementation Mechanism*, iulie 2005; Romani CRISS – Agentia de Dezvoltare Comunitara „Impreuna”, *Privire de ansamblu asupra situatiei romilor din Romania pentru Raportul de tara al Comisiei Europene din 2006*, mai 2006;

^{xli} Referiri distincte in textul strategiei la Legea finantelor publice nr. 500/2002, precum si la Legea finantelor publice locale 273/2006 sunt necesare